

شورا

اوچنچى يىل

عدد ۱۹ * سنه ۱۹۱۰

۱۹

محررى: رضا الدين به فخر الدين
ناسرلى: محمد ساكر و محمد زاكر ايسيفلر

مندرجه سى:

صلاح الدين ايوبى . مشهور
اسلام حكمدار لرندن .

ابن رشد مشهور عرب فيلسوفى .
اركان اربعة اسلاميه ميان
عبدالاول بن محمد حافظ
الغفارى الاقوى .

آثار عتيقه روسيه مملكتنده
ابدل و اورال بويلرندە تركيچه
يازلمش بازولرنگ الكايسكىسى
مشهور آدملرنگ يادكارى
مجموعه ابوالضياء .

چوما نيندى نرسه ؟ اونا
طلبه سندن ف . احمد ف .

روسيه ده مسلمان مسئله

سى IX . غ . آيسق نك
« روسقا يا مصل » ژورنالنده
غى مقاله سندن عينا ترجمه .
ف . ك .

نادانلق و آنك يمشلى .
هادى آتلاسى .

لازاره فسكى اينستيتوت .
(مسقواه السنه شرقيه مكتبى)
ح . صبرى آ .

ميسيونيرلر جمعيتلىرى V .
ملا نصرالدين الخوجاشى .

تربيه و تعليم حقنده ، احمد
جان بيكتيمروف . « تربيه
و تعليم » م . ف . مرضين .
« بزرگ مکتبلر » معلم . دوماوى .

مراسله و مخابره . نزيلجار ،
تاشكند ، چالى ، آتباسار ،
سعيد پادى ، بورى دن .

اشعار . « روضه مطهروه » م .
واقف استرخان « دو سم قبرى
يائنده » هيب . « ته كوريمه »
سونجه لى .

متنوعه . لوندن ايشورنده اتحاد
واسلام جمعيتى ، ايرته قارتايوغه
و عمرنگ قصه لغينه سبيلر ،
مشهور كتيخانه لرنگ تاسيس
نا بخلرى و غيريلر .

لطائف .
جيشكل جوابلر .

❁ ❁ ❁ ❁ ❁

اوارەدن

- عبدالبر افندی گە: خصوصی مکتوب کوندرلدى.
- ا. ب. افندی گە: خصوصی مکتوب يبارلدى،
- آلوب اوقومشدرسىز.
- حماد كېلدېكى افندىگە: امتحان ايچون يازمىش
- شعرگىزنى تىكرار يازوب يباروگىزنى اونته مز، ترجمه
- سى دە حاجت.

رجا.

تفكيكوف فاميليه سينگ اصلى اولان قوتلوغ محمد ميرزانگ فېرى نه پرده ايدىكىنى بيلوچيلردن قېرى تاشنىك اولان يازولرىنى كوچروب اداره گە يبارمكلورى صمىمى صورتده رجا قېلنه در. احتمال، بونگ تربه سى بلباي اويازى «كيلوم» اولنده اولور.

جواب

○ نچى عدد «شورا» نك قابنده اولغان سؤال نك جوابى:
بىكرمنچى بوونده اولان ابى بابالرنك صانلرى ۵۸۶، ۰۴۸، ۱ عدد اولدر.

ع. ي.

○ ن. دوماوى افندی گە: مکتوبگىزنىك جوابى
خصوصى صورتده يازلدى.
○ ع. ف. ر. افندی گە: «زماندن زارلانو»
اسملى منظومه گىز درج اولنميه چقدر. «وما اونينم
من الشعر الا قليلا».

○ و. ج. افندی گە: «فزق نرقى» اسملى شعر
گىز باصلنه چقدر.
○ اع. ولىي افندی گە: شعرگىز تابشرلدى.
○ ح. اوتاكى جنابلرىنه: «قورغان و ابوالر»
نام مقاله گىز عينا درج اولنور، مکتوبگىزه خصوصى
صورتده جواب يازلمشدر.

○ م. عابدوف افندی گە: شعرگىز تابشرلدى.
○ معلم ك. ع. افندی گە: مقاله گىز اوز نوبتنده
درج اولنور.

○ معلمه مسبعه خانم آرسلانواغه: فزلىر مکتبى
حقنده اولان پروگرام، ۹ نچى عدد «شورا» ده ۲۷۶
نچى بيتده «آنا مکتبى» ديه يازلمشدر. ۲۵ تينللك
مارقه گىز اداره ده امانت اوله رق طورادر. نچوك
قىلورغه كرك ايدىكن آچىق خط ايله اعلام قېلورسىز.

اعلان

«صراط مستقيم» عالم اسلامك هر طرفنده انك چوق انتشار
ايدن بر مجله اسلاميه در.

«صراط مستقيم» نك قسم اولنده مجلس اعيان اعضاسندن مناسترلى اسماعيل حقى افندی
كېى علماي مشهوره دين و فلسفه اسلاميه حقنده، قسم ثانیسنده ايسه منافع اسلاميه نقطه
نظرندن سياست جهان حقنده مقالات نافع يازيلمقده در. بوندن بشقه هر هفته شئون عالم
اسلام و مطبوعات اسلاميه دن بحث ايديلمكده در. آبونه بدلى روسيه ايچون سنه لكى (۱۷)
فرانك، آلتى آيلىق (۹) فرانكدر.

(Турция) TURQUIE

Константинополь, Въ редакцію журнала „СЫРАТУЛЬ-МУСТАКИМЪ“.

CONSTANTINOPLE, REDACTION „SIRATOUL-MOUSTAKIME“

۱ اوتنابر ۱۹۱۰ سنه

شوال ۱۰ سنه ۱۳۲۸

مشهور آدمير والوغ حادير

صلاح الدين ايوبى .

ولادنى ۵۳۲ (۱۱۲۷) دە و وفانى ۵۸۹ (۱۱۹۳) دە .

مصر، شام، حجاز ويمن مملكتلرنده حكومت سورمش «ايوبيلر» دولتى تاسيس ايدوچى و اهل صليب صوغشلىرنده الوغ قهرمانلق كوستروچى بر پادشاه اولديغندن صلاح الدين ايوبى، صوك و قتلرنك نادرشاه و ناپاليونلرى مرتبه سنده مشهور حكمدارلردندر .

اصل اسمى يوسف، كنيهسى ابو مظفر ولقبى ده «ملك ناصر» اولوب اذر بايجان تركلر ندىن (*) ايوب نجم الدين اسمنده بر ذاتنك اوغلى ايدى . اصل وطنلرى ايسه اذر بايجان ولايتنده «دوبن» اسملى بر قريه در .

ايوب نجم الدين، مذكور قريه دن هجرت ايدوب «تكريت» و «بعلبك» شهرلرنده والى لك منصبلرنده خدمت قىلدى، صلاح الدين ايسه ۵۳۲ (۱۱۳۷) دە «تكريت» ده دنياغه كلمشيدى . يكييت اولديغنده

(*) نجيب عاصم افندينك «نورك تاريخى» نام اثرينه مراجعت اولنه . ج ۱ ص ۴۴۶ . ابن خلكان، مؤرخ ابن الاثيركه تقليد ايدوب بونلرنى كورد قبيله سندن صانامشدر . اكن ايوبيلر حقيقت حالده كوردلردن دكل، بلكه خالص ترك قومينه منسوبلدر .

«دمشق» شهرنده ملك نور الدين محمود بن زنكى خدمتنه كردى .

صلاح الدين غايت زيراك و اش باشقاروچى، جدى و اجتهادلى، عالى همىلى بر آدم اولديغندن نور الدين حضورنده مقبوليت كسب ايتدى و الك اشا- نچلى مامورلر زمره سينه كردى .

مصر ملكتنده حكومت سورمكده اولان فاطمىلردن عاضد الدين الله بن يوسف (۵۵۶ دە تخت گه چيغمشيدى)، صبى اولديغندن حكومت اشلرى مستبد تورهلر فولنك اولوب، بونلر ايسه بر برندن كونلاب آرالرى دائم نزاع و خصومت آستنده طورر ايدى .

اوشبو وقت نور الدين طرفندن عاضد وزيرى شاورگه ياردم ايچون شام عسكرى يبارلدى . اوزينك آباقاسى اسد الدين شيركوه قومانداسنده اولان اوشبو عسكر ايله برلكده صلاح الدين هم مصرغه واردى .

صوك وقتده شاور، اهل صليب ايله نور الدين ضررينه اتفاق ايتديكنده صلاح الدين دغى ده شام عسكرى ايله ۵۶۲ و ۵۶۴ تاريخلرنده مصرغه سفر قىلدى . اوشبو صوك سفرنده آباقاسى اسد الدين وفات اولديغنده نور الدين ياردمى ايله فاطمىلر خليفه سى اولان عاضد الدين اللهغه وزير نصب اولدى . بو وقتده باشى ۳۲ دە ايدى .

تعریف قیلور و اورام اورنالرینه، میدان پر لر گه خلقنی بیغوب و عظ ایلر، کوز لر نندن باشلر آغزوب جماعتلرنی اشاندرر و دین یولنده صوغش آچمق طوغروسنه قزدرر ایدی. شو نك اچون بطرس و عظی سبندن بتون آروپا قوزغالدی و بتون خرستیان خلقی آباق غه باصوب، دین یولنده صوغش غه حاضر لنور گه کر شدی.

۱۰۹۶ تاریخده غایت دهشتلی صورتده بر آدم دکزی آروپادن شام طرفینه آغوب کندی. دکز نك اوچی، قولینه صلیب کوتارمش راهب بطرس اولدیغی حالده آخرنده نهایت یوق، دولقون آرتندن دولقون کلدیکی کبی همیشه اویوم اولهرق اولگیلر گه یالغانوب آغوب طور لر ایدی. آتلی و جیاولی، قارت و یاش، بای و یارلی، ایر و خانون همه سی اوستلرینه قزل کریست صورتی توشر لاش کیوملر کیمشلر، اوشبو کیوملرنی بو، دین حامیلری اوزلرینه رسمی بر علامت قیلمشلر ایدی.

دکز نك آرتی آروپادن اوزلما دیکی حالده، باشی سلجوق ترکلرینه باروب تور تولدی. چاقرمی کلمش اوشبو قوناقلرنی سلجوق ترکلری اوز ملکتلرینک حدودینه باروب قلچلر ایله فارشو آلدیلر و شول ساعتدن صوغش غه کر شدیلر.

صوغش شول درجهده قورقنچلی اولمشدرک ایکی طرفدن اولدر لاش آدلر نك حسابلری اولماز ایدی، بر یوزی فان ایله قاپلانندی، دیپور لر.

دکز نك بر بولمی نیچو کدر ترکلر گه اوچرامقسزین کتدیلر و بوللر نده دوام ایدوب شام حدودینه یتدیلر، طوتاشدن بر هفته (*) صوغش قلدنن صو نك ۱۰۹۹ ده ایپول آینده (۴۹۲ تاریخ شعبانده) «بیت مقدس» نی ضبط ایدوب «جود فری» اسملی باشلقلرینی پادشاه قیلدیلر. بوندن صو نك «بیت مقدس» اطرافنده اولان شهرلرنی برر برر آلوب اوشبو یولر لده سلطان صلاح الدین وقتنه قدر یوز بیلغه یاقین حکومت

(*) معتبر مؤرخلر، طوتاشدن فرق کون صوغشوب آلدیلر، دیپور لر.

اوشبو کونلرده عاضد لدین الله اوز بنك حسرتندن وفات اولدیغنده صلاح الدین، مصر حکومتنی تاما اوز قولینه آلدی و شیعه مذهبنی اورتادن کوتاروب سنی مذهبنی شایع ایتدی و شافعی مذهبندن قاضیلر نصب قیلدی. بونك ایله برابر عباسی خلیفه لردن المستضیٰ اسمینه خطبه او قوتدر دی. بو واقعه ۵۶۷ نچی ییل محرمنده اولمشدر.

صلاح الدین، عاضد لدین الله نك بتون خزینه هیینی، سر ایلرینی ضبط ایتدی. اوشبو کونده عاضد کتبخانه سنده اک گوزل قلم ایله یازلمش و غایت نادر کتابلردن معدود اولمش یوز بیك جلد قدر کتاب اولدیغی مرویدر (*). (مصرده اولان جامع الازهر اوشبو فاطمیلر آثار نندر). اوشبو ساعتدن اعتبارا بتون مصر مملکتی نورالدین زنگی تصرفینه کردی ایسه ده ۵۶۹ ده نورالدین وفات اولدیغنده صلاح الدین مستقل اولهرق مصر غه حکمدارلق ایدر گه کر شدی.

صلاح الدین نك اک بیوک شهرتی اهل صلیب صوغش لری وقتنده چیقمشدر. اهل صلیب ایسه اوز لرینک حج قیلمه قده اولان یرلری شام مملکتینک مسلمانلرده بلور مقنی ایستمازلر و اوشبو سبندن شونی ضبط ایدوب اوز تصرفلرینه کر تمک فکر نده اولنور لر ایدی. آخر نده اوشبو مرادلری حقنده آروپاده خرستیانلر اوز آرالرنده اتفاق توزودیلر.

میلادی ایله ۱۱ نچی عصر آخرنده بطرس اسمنه بر ماناخ (راهب) زیارت نیتمی ایله آروپادن شام غه کلدی. حج ایدوب قایتدیغندن صو نك بتون آروپا شهرلرینه یوروب خرستیانلر فاشنده مقدس و عزیز اولان حج یرلرینک دینسز (مسلمان) لر قولنده طور-دیغنی و بونك اچون بتون خرستیان مسؤل ایدیکنی، بو اورنلردن مردار (مسلمان) لرنی قوغوب چیقارمق خرستیانلر اچون فرض اولدیغنی غایت اثرلی صورتک سویلر اولدی، و عظلر نده شام ولایتنده اولان مسلمانلر نك ظالم و خرستیانلر نك مظلوم صورتده یاشادیکلر ن

(*) اوشبو کتابلر نك بر قسمی بو کونده گیرمانیاده «لدین» کتبخانه سنده اولدیغی مرویدر.

خدمتاری طوغروسنده مسؤل طونار ایدی. غایت جسور وشجیع اولوب صوغشیدن و دشمندن قورقماز و هر وقت: «بنم فاشمده بو کون اولمک ایله ایرته گه اولمک آراسنده فرق یوق» دیه سویلر ایدی. جدی و عالیجناب اولدیغندن کندی شخصی ایچون هیچ کیمدن انتقام آلاماش، دوستلری دگل حتی اڭ بیوک دشمنلری اولان اهل صلیب طرفندن بونڭ عالیجنابغی افرار و تمسین ایدلمش، قوماندانلر حتی «اگرده عوام خلق بونڭ یغشیلغنی و آدمچیلگنی بیلورلر اولسه محبت قیلورلر و دین اسمی اولان صوغشلردن نوقتاپ بزلرنی صوغش صقلارنده یالکیز قالدیرلر» دیو قورقلرندن صلاح الدین حقنده اولان مدحیه و منافقلرنی سویلاتماز ایچون سینزورلر قویارغه مجبور اولمشلردر.

سلطان صلاح الدین اصلا غیبت سویلماز، مال ییغماز ایدی. میلیونلر ایله خلقلرغه پادشاهلق ایندیکی حالده بتون ترکه سی روسیه آقچه سی ایله ۲۰ صوم مقدارنده حساب ایدلمش، آتلانوب یورمکه اولان آتی ده عاریت ایدیکی معلوم اولمشدر. صوغش وقتلرنده عادتی عسکرلر ایله برلکده آشاب ایچوب و برلکده قونوب کوچوب یورر، اصلا امتیازی اولماز ایدی. هر حالده بونڭ ترجمه حالی حسن اخلاق و علویت درس لرندن عبارت اولوب حقنده هر تورلی لسانلرده مختلف اثرلر یازلمشدر. فرنگلر حتی بو کونمزگه قدر صلاح الدین اسمینی حرمت ایله یاد قیلورلر. تعصبنڭ تمثال مجسمی اولان اهل صلیب اوزرینه غالب اولدیغنده کوسترمش انسانلقارینه حیران قالورلر. صلاح الدین زماننده اسلام مملکتلرنده کوردیکلری مدنیت و عمران اثرلرینی آوروپاغه کوچردیکلری سببندن شهیدکی مدنیت طوغدیغنی اعتراف قیلورغه مجبور اولورلر. بو کونگی گیره انبا ایه پراطوری و بلهلم، سوریه گه اولان سیاحتنده خاتونی و اتباعی ایله برابر سلطان صلاح الدین قبرینه حاضر اولمش و اوز عادتلرینه کوره احترام یوزندن چچک قویمشدر.

سوروب طوردیلر. «اهل صلیب» دیه ایشته اوشبو آوروپادن «بیت مقدس» نی مسلمانلردن آلمق ایچون وارمش و دین اسمی ایله صوغشلر قیلمش خرسیتیانلرغه دبیورلر.

سلطان صلاح الدین، اوشبو خرسیتیانلر ایله صوغشدی. ۵۸۲ - ۵۸۳ (۱۱۸۶ - ۱۱۸۷) تاریخلرند اهل صلیب غه غالب اولوب شام ولایتنده کوب شهرلرنی کپرو قایتاروب آلدی.

اهل صلیب صوغشلری ۴۸۷ (۱۰۹۵) دن باشلاب ۶۷۹ (۱۲۷۰) سنه سینه قدر سوردی. ایکی عصر قدر دوام اینمش اوشبو تعصب دگزینه ترک قومی کوکرك و یروب مقابل قیلدی. انتظاملری، عدالت و حسن تدبیرلری سایه سنده ترک صوغشچیلری آخرنده اهل صلیب نی قوغدیلر. ایکی عصر صوغشقلری حالده آوروپالولر برقاریش قدر اولسون بر آلمقن محروم اولوب کپرو قایتوب کتدیلر.

سلطان صلاح الدین اورتا بویلی، قوی صقالی، اوتکون کوزلی، غایت زبراک، خوش خلقلی، حلیم و مشفق، چومرد اولوب باشینه چالمه و اوستنده جبه کیار، بیلینه فلج باغلار ایدی (*). مجاسنده اویون کولکو سویلنماز، جدی شیلردن باشقه دن بحث قیلنماز ایدی. حدیث و فقه علملرینی شول عصرده اولان مشهور عالمر مرتبه سنده بیلور شونڭ ایچون اوزینی برحیله کارده، علم و دین اسمی ایله آلدی آلماز و هیچ نرسه ده شوملانماز و شکلنماز، بوش وقتلرینی مطالعه ایله کچرر ایدی. نهارلرینی وقتنده اوتار، کرشکان اشینی یولده قالدیرماز، سفرنده و حضرته ایشکی آچیق اولوب بای و یارلی، یاش و قارت، ایر و خاتون اوزلری طوغری کروب اوز بومشلرینی عرض قیلورلر، زار موکثرینی ایرشدرلر، دعوالرینی اوزی تیکشدر و اوزی حکم ایدر، وزیرلرینی اوزارینه لازم اولان

(* نه بردن تابو بد «اثره المعرف» صاحباری رسینی ده

قویشلردر.

طبيبي بولدى و يوسىف نىڭ خلقى المنصور يعقوب زمانىدە دە شول اورنىدە قالدى. نھايت ۱۱۹۵ دە دىنسىزلىك ايله اتھام فىلنوب «قرطبه» ياندى «ليونسىن» موقعىدە نىڭ قىلىندى. اولار آلاندىن يەنەدىن المنصورنىڭ خلقى نىڭ سىرايىدە «مراكش» گە قايتارلدى.

ابن رشد، آرسطوغە بىك محبت باغلان، آنىڭ ئىق مخلصى ايدى و عھومى عقل (عقل عام) بارلىغىنى و بو نرسە شىخلىرىنىڭ روحلىرىدىن مستقل اولارق مەشىقتە بىندەلر آرسىنە بولدىكىنى و كىشىلر وفات ايتىدىسە بو جزء، يەنەدىن شول عقل عام غە قايتىدىغىنى اعتقاد ايتە ايدى. بو مىسالىگە بىنا شىخلىرىنىڭ ابدىلىگى تاما انكار ايتلەدر.

اول قرآننى دە آرسطو فلسفەسىنە موافق روشدە تفسىر ايتدى. ايشتە اوشبو اشى ايله مىسلمان دىنى فلسفەسى نىڭ موجدى اسمانورگە لائىق.

خرىستىيان اسخولاستىقلىرى قاشىندە بىك احترام ايله طانىلادىر. عقل عام حقىدە غى فكىرى خرىستىيان روحانىلىرى قاشىندە زور دىنى نزاگە سبب بولدى. نھايت پاپا اونىچى لىق ابن رشدنى، مىسلىگىنى و بتون طرفدارلىرىنى ملعونلر، كافىرلر دىيە اعلان ايتوب بو مىسئەلنى كىسىدى.

ابن رشد طب فننىدە دە بىك مشهور بولوب آرسطو طرفدارى در. بىك توبلى نيورىيەچى سانالا. اثرلىرى نىڭ كىبىسى لاتىنچە غە ترجمە دە گنە طابلوب برىچى صفە آرسطو اثرلىرىدە شرحلىرى طوردا در. باشقە مشهور اثرلىرى دە بار. مىسلى غزالى غە ردىيە لىرى و طب دە زور اثرلىرى بولوب لاتىنچە Gollget دفعە لىرچە باصلدى. اثرلىرى ايك ايلك لاتىنچە اولارق ۱۴۷۲ دە باصلدى. آرسطو اثرلىرى ايله برابر اولارق دفعە لىرچە باصلغالادىلر. اثرلىرىنىڭ ئىك ياخشى باصمەسى ۱۵۵۲ دە «وندىك» دە ۱۱ جلد دە باصلدى.

ب. اينتسكلوپادىچىسكى اصلاوا دن.

مصر وفدوس شىھرىدە وقلىرى مكمەل اولارق بر قاچ عدد مدرسەلر، مصر دە «قاعة الجبل» اسملى قلعە ايله «بئر يوسىف» (*) اسمىدە اولان قىو، بونىڭ اثرىدەر.

صلاح الدين طرفىدىن تاسىس ايدلمش وقلى مدرسەلرنىڭ ھىچ برى اوز اسمىنە منسوب ايدلمە. دىكى، صدقە واحسانلارنى باشرون قىلدىغىنە بر دىل اولە بىلور. صوغشلىرىنىڭ برىدە، سودىكى بر اولغىلىنىڭ وفات ايتدىكىدىن خبر آلمش فقط كىفنى بوزمقسىزىن اوزىنىڭ خىدمىتىدە دوام ايتەش، بو كىي مصىبت ايله مبتلا اولدىغىنى ئىق باقىنلارنىدىن باشقەلر سىزمامشلىرىدر.

وفات اولدىغىدە ۱۷ عدد اير بالاسى و مؤنسى خاتون اسمىدە بر قىز بالاسى قالدى. شول زمان عادىتتە كورە مەلىكت، اير بالالىرى آراسىدە تقسىم اولنوب حلبىيە، دمشقىيە، مصرىيە اسمىدە اولان «ابوبى» دولتلىرى تاسىس ايدلىدى.

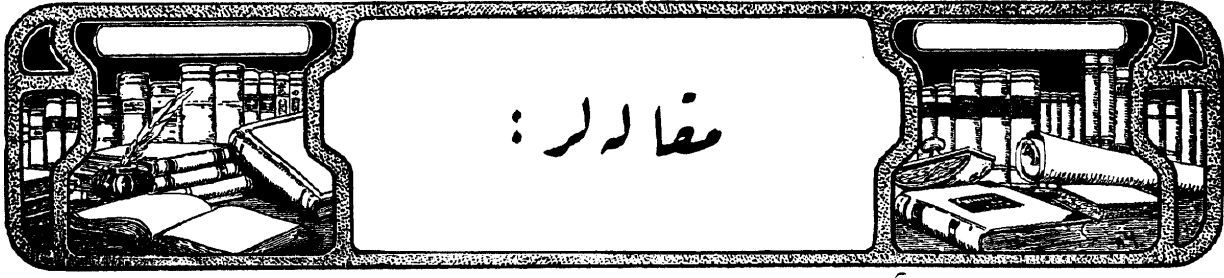
سلطان صلاح الدين ۵۷ ياشىدە وقتىدە ۵۸۹ (۱۱۹۳) نىچى يىل ۲۷ نىچى صفر (مارت) دە «دمشق» شىھرىدە وفات ايتدى. وفاتى، خىلقى راشدون وفات كوناىرى قىبلىدىن بتون اهل اسلام اىچون مصىبت كونى اولوب كوز ياشلىرى ايله آغلادىلر ولايق احترام اوزرىدە دفن قىلدىلر. ۲۲ يىل حكومت سوردى.

ابن رشد.

مشهور عرب فىلسوفى اولوب «قومىنتاتور» [شارح] لقبى ايله مشهوردر. ۱۱۲۶ دە طوغوب ۱۱۹۸ دە اولدى الك «اشبىلىيە» دە صوگرە «قرطبه» دە فاضى بولوب طوردى. نھايت اوزىنى، آرسطو اثرلارنى تحقىق و تىكشرو اىچون خلىفە ابو يعقوب يوسىف گە تقدىم ايتدىلر. آنىڭ محبتىدە مظهر بواوب، خصوصى

(*) ايسكى زمان حاجىلىرىنىڭ مصر دە يوسىف پىغمبەر

قىوسىنى كوردك دىيە سويلەگنە اولدىلر قىو ايشتە بودر.

مقاله لر:

اركان اربعه اسلاميه .

مفتی محمد عبده حضرتلری تفسیرلرندن مقتبس .

اهل اسلامدن قوت و شوکت ، وجه اسلامدن جمال و لطافت زائل اولمش ایسه شو آشاغیده مذکور ارکان اربعه اصلیه نك مفقودیتندن ناشی اولماسی ظاهردر . ارکان اربعه ایسه بونلردن عبارتدر : ۱) بر خدایه اعتقاد ایتمک . ۲) هر تورلی اعمال صالحه لرلی اقامت ایتمک و عمله کیتورمک . ۳) هر نه کبی شبهه لر احاطه ایدر ایکن حق و حقیقت ایله توصیه ایدمک . ۴) شهوات هجوم ایدر ایکن صبر ایله توصیه ایدمک . « والعصر » سورة جامعه سی بوکا ارشاد ایتمشدر .

شمدیلک بزم مسلمانلرده « ایمان » فقط لسانده تردید اولنور کلمات رسمیه دن عبارتدر که بری برینه تقلید ایله محافظه اولنور . فضیلتی رذیله دن ، خیری شردن فرق ایده چک قوت یوق . حتی بزم « امان اعطی واتقی و صدق بالحسنی . . . » جلیله سنده مدلول علیه اولان « ایمان » فالامش ، بزدن هر کیمسه کندی اشلیمکه اولان اعمال و افعالنی ، حسنات جمله سنندن صایمافیه خدایدن اوتانمایه رق ثواب ده امید ایدمکده در . اشله مش اعمال و افعال حسنات جمله سنندنمی ؟ سیئات جمله سنندنمی ؟ تفکر و بر کره اولسون حساب ایلاممکده در . حتی بزه حسن ایله قبیحنی نفریق ایدر قوت ده یوق . نظر اسلامک ایمان ایسه خیری شردن ، فضیلتی رذالندن یقینا فرق ایتمک همده خیری فضیلتی محبوب ، شری رذالنی مکروه کورر بر قوه قاهره بی اعتقاد ایتمکدن عبارتدر ، باشقه هیچ بر شی دگل . اگرده ایمان فقط لسانده تردید اولنور « خدایم بر و بار » کلمه لرندن گنه عبارت

اولسه ایدی ، ایماننک صوگ درجه هر بر شی اولدیقی ایله برابر شمدیلک دنیا ده ایمانسنز کیمسه اولماز ایدی . زیرا هر کیم قوه قاهره نك موجودیتنی حتی احدیتنی عقل ایله بیلور . قوه قاهره نی لسانی انکار ایتسه ده قلبی انکار ایده مز . فقط ایمان حقیقی خدای وار دیمک گنه دگل ، بلکه خداینی تقدیس توحید تعظیم ایتمکده همده خیری محبوب شری قباغی مکروه کوردکنی اعتقاد ایتمکده گنه متصور اولور .

بویله ایمان حاصل اولور ایسه بنده نك قلبنده مخافة الله عارض اولور . بنده نك قلبنده مخافة الله عارض اولدیمی بنده کندینی قباغدن منع ایدر ، نفس اماره سیننه سلطان اولور . رسول اکرم افندیزه و باشقه رسوللره ایمان ایتمکده همده خدادن منزل اولان کتابلره ایمان ایتمکده شو بر اللهغه ایمان ایتمکله تمام اولور . زیرا اللهنی تصدیق ایدن آنک رسوللرینه و کتابلرینه انکار ایده مز . شو فضا غیر منتهای ده مبعوث اولان اجراملر همه سی بر خداینک اثری در دیه اعتقاد ایلر .

شو عالم دنیا ده حادث اولور شیلر بر خدانک تقدیری ایله و قدرتی ایله وجوده کلور دیه ایمان ایدر . بناء علیه قلبی ایله خدایه متوجه اولور . لقاء خدایی آرزو ایدر ، هدایتی خدادن ایستر . اشته حقیقی ایمان شونندن عبارتدر . یوق ایسه کلمات رسمیه و بنده نك قلبنه حیات ویرمیان تصدیق بزدن مقدم بر چوق امتلری جهالت وادیلرینه نوشروب هلاک ایتمشدر ، او امتلر هر نه قدر رسوللره تصدیق ایدنلردن ایدیله ایسه ده ایمان و دیانتلرینک فقط رسوم ظاهره لرینی محافظه ایروب ، دین و ایماننک علویت و قدسیتندن و فضیلتندن غافل اولدنلردن خسار عمومیه فالاملر . . .

توصیه ایتمکن عبارتدر . اسلام، صبر و ثباتی بر رکن اوله رق اعتبار ایتمش همده صبر فیلوچیلری پک زیاده مدح ایتمشدر. تجربه ایله هم معلومدرکه بر ملتنگ افراندنه صبر و ثبات اولماز ایسه اول ملت انقراضه یوز طوتار. بالعکس افرادی صبر فیلوچی امت آز بر زمانده بتون دنیایی استیلا ایدر. مثلا ابتدای اسلامده مجاهدین اسلام نصف قطر ارضه مالک اولمشلر ایدی. بونلر هب صبر برکاتنده بولدی. بوکون مسلمانلر خسار دنیویده قالمشلر ایسه باشقه دگل، صبر اولمادیغی ایچوندر. حتی جمیع فضائل منبعی صبردر، دیرسه کده مبالغه اولماز. جمیع رذائل صبر یوقاغی سو نتیجه سیدر. کذلک مسلمانلرده علم و معارف یوقاغیده شو صبر اولمادیغنددر. اسلام حکمنه کوره عامنی من الهمد الی اللحد طلب ایتمک لازم ایسهده هیهات!! قایدیه اول من الهمد الی اللحد حتی بر ساعت مطالعه گه صبرقلری یوق..... آتالری مکتبده اوقومقده اولان بالالرینه صارانلق قیلور، شویله ایدوب بتون ملننی وطننی انجیدر... مسلمانلری علی العموم دیورلک فاسد اعتقادلر اوهملر خیالاتلر استیلاء ایتمش اولدقنی دوشنوب بر کیسه میدانه چیقوبده اوهملره اسارتدن و انکار حقائقه جسارتدن منع ایدوب حقیقت اسلامیه یی بیان ایلرسه اول زواللی بیچاره یه قیامت قوپار یورلر.....

اگرده مسلمانلر بدعت و خرافاتلردن تخمیر اولنمش جعلی دینلرینی برافوبده دورت رکن دن عبارت اولان اصلی دینلرینی اقامت ایدرلر ایسه یعنی فضیلتی محبوب رذالتی مکروه کوررلر، بر خدانی توحید تنزیه ایدرلر و آکا هیچ بر شینی شریک اتخاذ ایتمزلر ایسه، هم آکا مخلص اوله رق عبادت ایدرلر و آنک رضاسینی طلب ایدوب اعمال صالحه یی عمله کتورلر ایسه بر برینی بدعت و ضلالتدن صافلا- یوبده، حقیقته دعوت ایدرلر هر نه کبی امرده اولسون بر برینی صبر و ثبات ایله توصیه ایدوشوب مساعده شرعیه داخلنک معیشت ایدرلر ایسه شبهه یوق خداینک وعده سینه مظهر اولورلر. «وعده الله الذین آمنوا

دیهم انسانلری خسار عمومی دن استثنای ایدر دین ، طمانینه نفس ایله مقرون تصدیق و اقراردن همده خداینک حکمنه بوی صونه قدن عبارتدر. «انما المؤمنون الذین آمنوا بالله ورسوله ثم لم يرتابوا وجاهدوا باموالهم وانفسهم فی سبیل الله - اولئک هم الصادقون.... بوراده دها بر بیوک خطر وار: اهل مکر طرفندن اختراع اولنمش اسملره گویا عبادت اولنور کبی در. وسیلهلر واسطه لر اتخاذ ایتمک اصل اسلامده یوق اولدقی حالده نه چاره مسلمانلر بوکا رغبت ایتمشلر حتی من حیث لا یشعر شرک خفیلره دوشمشلر. اسلامده «یملیغا...» وما اشبه ذلك کبی اسملره قلملق ایتمک آنلردن نصرت اعانت هدایت صورمق یوقدر. «ان هی الا اسماء سمیتموها انتم و ابائکم ما انزل الله بها من سلطان...». فعلی هذا آنلردن استمداد هم یوقدر. اعمال صالحه یه کلور ابرسه ک بینارنده حسد عداوت جهالت کبر و کسالت شائع اولمش امت آراسنک اعمال صالحه نصل اقامت اولنور؟ ونصل اعمال صالحه ننگ روحی فضیلتی نمایان اولور؟ هیئت اجتماعیه مشوش بر حالده ایکن نصل دین کبی بیوک بر شی اقامت اولنور؟..... حالبوکه هر برمه «دین» نی اقامت فرض بر شی ایدی. شبهات هجوم ایدر ایکن نور حقیقت ایله توصیه ایدوشوب اهدا ایتمک، شهوات هجوم ایدر ایکن قوت صبر ایله حرکت ایدوب گوزل معامله ده بولنمایه توصیه ایدشمک کبی اسلامنگ رکنلردن شو ایکی بیوک شیلر شمدیلک هیچ بولنماز «الدین - النصیحة» دبه لسان نبوتدن صادر اولمش ایسهده شمدیلک نصیحت ایتمکده همده نصیحت قبول ایتمکده یوق، امر بالمعروف نهی عن المنکر کبی شیلر اعتباره آلتمایور. نواصی بالحق نواصی بالصبر کبی شیلری موضوع لهلرندن دوندرمشلر. نواصی بالحق نواصی بالصبر ایسه نهایت بیوک بر وظیفه در. اسلام شونلر ایله میدان آلمش. نواصی بالحق و نواصی بالصبر ایسه حکمت و موعظه حسنه ایله بنده لری حقیقته دعوت ایتمک، همده شهواتلره اوهملره لذاتلره اسارتدن نهی ایدوب صبر و ثبات اقدام ونشاط ایله

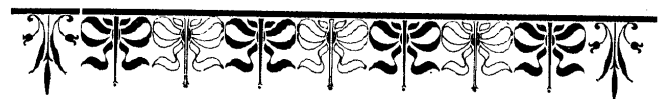
واردیغم وقت شاقولوفلردن سید حسین گری ایله سید باطار (بهادر) گری ویردیلمر. بو اثر اوشبو کون گه قدر مذکور سیدلر قولنده صافلانوب طور مشدر. بن بونی روسچهغه ترجمه ایدوب اصلی ایله برابر اوشبو برگه درج ایتدم. فقط وصیت نامه کاغدی پک ایسکی اولدیغندن باشندن بر یا که ایکی یول اوزلگان، آخرنندن هم اوچ یول مقداری کپسولگان. بوندن صوگ مستشرق، مذکور وصیت نامه نك ترکیچه یازلمش عیننی کندی رسم خطی ایله درج ایتمشدر. اوشبوندن کوچروب بز هم اصل رسم خطنی اوزگرتمی وصیت نامه نك عیننی اوشبو یرده درج ایله مز.

* * *

«..... فاذا جاء أجلهم لا يستأخرون ساعة ولا يستمدون بر الله تعالی حضرتلاری نینک عنایتی حکمی قدراتی برلان تقی عزیز پیغمبرلار نینک حدیسی وقرآن آیتلاری برلان تقی دولت لیغ اولوغ پادشا حضرتلاری خان هم اولوغ بیک میخایلا فیدور و بیچ و سیاروسی نینک برلغی هم اولار نینه سی برلان تقی شریعت دوروست لیکی برلان تقی سید وسعادت ملا و موجوداتلار نینک شهیدلیق لاری برلان ایامیز آرسلان خان حضرتلاری اوغلی ایامیز سید برهان سلطان حضرتلاری نینک بارلیقاب بیورغان روخستلاری برلان تنکری تعالی حضرتلاری نینک بنداسی آقای میرزا اوغلی علیکای آطالیق اوز ایقرار کونکولمیز برلان ایامیز سید بورهان سلطان حضرتلاریغه باش او- روب روخست تیلاب عقلمیز اوسومیز دوروست لو کوندا دنیا و آخرت لیک ایشلاریمیز آسانطلیق برلان آمان بولغای ایردوک تیب بو وصیت نامه خطیمیزنی کوزوموز ترؤیندا یازدوردوق بر خدایمیز نینک تقدیری بتیلیب دونیادین اوتاردای بولساق بز دین سونکرا میراس خونلاریمیز بز دین فالغان دونیالیمیز اوجون اوز آرالاریندا اوروش تلاش اینیب بری نینک بریکا کونکلی فالماغای ایردی تیب مونداغ وصیت یازدورغالی کوزومز آلدوندا بویوردوق قودامیز بولاک

منکم و عملوا الصالحات لیستخلفنهم فی الارض کما استخلف الذین من قبلهم و لیکنن لهم الذین ارضی لهم و لیبدلنهم من بعد خوفهم امنا یعبدوننی لا یشرکون بی شیئا...» هم شو آیت جلیله ده ذکر ایدلمش وعده مظهر اولدفلری کبی. هم: «ومن کفر بعد ذلک فاولئک هم الفاسقون...»، «ان الله لا یغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بانفسهم...» کبی آیتلرده مذکور اولان وعیدلردن امین اولورلر... قرآن ده حقیقی ایمان ایدنلرنک هیچ بر وقتلرده خسرانک اولمایه چقلرینی بیان ایدلمشدر، فقط ایماننک اعمال صالحه یه مقارن اولماسی شرط ایدلمشدر. اگرده مسلمانلر بوندن صوگره حقیقی اسلامه رعایت ایدرلر ایسه بویله خسارت و اسارتدن قور- تیلوب بر یا کما مدنیت اسلامیه تشکیل ایدره ک بتون کره ارضه مالک اولورلر ایدی. الله تعالی قرآنده وعد ایتمشدر.

میان عبدالاول بن محمد حافظ الغفاری الاقوای.

آثار عتیقه.

روسیه مملکتنده ایدل و اورال بویلمده ترکیچه یازلمش یازولرنک الک ایسکیسی.

مستشرقلردن و. و. و. و. بیلیمینوف - زینوف: «Исследование о касимовскихъ царяхъ и царевичахъ» اسملی اثرینک ۳ نچی جلدنک دیهدر: «قاسم تاتارلرینک اثری اولرق میلادی ایله ۱۶۳۹ نچی بیل (هجری ایله ۱۰۴۸) ده علیکای آنالیق طرفندن یازلمش بر وصیت نامه صافلانده. اوشبو وصیت نامه قاسم حکمدارلردن، فاطمه سلطان آناسی آق محمد سید بن بولاک سید شاقولوف ایله دوست محمد میرزا خان گیلدی میرزا اسمینه یازلمشدر. اوشبو وصیت نامه نك اصل نسخه سی شمعی بنم قولنده در. بونی ایسه بکا ۱۸۶۳ نچی بیل جای کوننده - قاسم - شهرینه

سید سید اوغلی آق محمد سید برلان خان کیلیدی میرزا اوغلی اینیمیز دوست محمد میرزاغه واصیت سوزمز بو ترور تاریخ مینک ده فرق سیکیز یلدا مبارک ذی القعدة آی نینک اون آلطینچی یکشنبه کون ایردی کیم بئلدی ایمین المعتمد مسلمانلار حضوریندا مشتمل بو معنی نیک بیانی اوزا بو واصیت نامه خطی نینک آخریندا تنوقلار آتلارین یاد قیلغای میز دونیا لیکیمیز هم آخرت لیکیمیز قودامیز آق محمد سید برلان اینیمیز دوست محمد میرزا بز دنیادین اوتکاندین سونکرا بز نینک سوزومیز برلان بو واصیت میز ایامیز سید برهان سلطان حضرت لارینه نقی آنه لری ایامیز فطمه سلطان بیکم حضرت لارینه باش اورغای سز بز قول لارینه یرلیقاب کونکول لارین فعیل ایتیب بزیکان ایجکان آش لارین سولارین بزکا حلال ایتسون لار بز نینک برکان ایتکان خزمیمیز کوچومز آلاغه حلال بولغای یوز مینک قول کونکولوموز فعیل ترور نقی آلاغه براغلی میراسیمیز بولمادی یرلیقاب اول ایشدان بز قول لارینه فعیل بولغای لار ایردی لار آلار نینک یرلیقاشیندا بتکان یورتوموز نقی جمله سالغان منیاط لاریمیز جمله قرالدیمیز ایامیز سید برهان سلطان حضرت لاری نینک حقی ترور هر نچوک ایتسه لار هر کیم کا یرلیقاسالار آلار نینک ایرکی بار ترور نقی ایرکلی کشی ایامیز فطمه سلطان بیکم حضرت لارینه اوراز محمد باشما کوژ میراث بریب کیتکان آی صلو آتلیغ خاتون برلان باش اورامیز بز قارت قول لارین شونک برلان یاد ایتسون لار بز نینک میراسیمیز نقی ایامز سید برهان سلطان حضرت لارینه اوزومیز نینک قولومیزدا اوسکان بوض مادیانیمیز برلان باش اورامیز بیلتورغی صورمادیان طایی برلان یرلیقاب بز قارت قول لارین شونونک برلان یاد ایتکای لار نقی اینیمیز دوست محمد میرزا یوب کوروب بزکا کونکول لارین فعیل ایتکای لار ایردی انداغ کیم ایتکان ایکولیک لارینه آنینک برکان مال لارینیک حسابینه ساجیمیز برلان سقالیمیز هم ینمکای یوب کوروب بزکا کونکولون حلال ایتیب خوش ایتکای ایردی یان بولاظ اوغلی

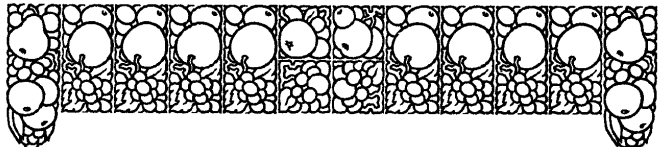
قوتونای خاتونون دان ساتیب آغان ایرینه اوغلی قورمانای نیچ جورام آغار میراس ایتیم کونکولونه یخشی نقی آق محمد سید اوغلی کیاویم تین محمد سید برلان یو جونوم بکیش بیکاچ بزکا فعیل بولغای ایردی لار آلاغه شولوق قوتونای خاتونان ساتیب آغان ایرینه اوغلی ابوانای آتلیغ نیچ جورام بز دین سونکرا میراث بولسون آلاغه نقی علی بک حافظ اوغلی کویاویمیز ایش محمد برلان خریداشیمیز شهر سلطان بیکاچکا آلار نینک ایکسی سینه بورنای اوغلی اوتهمیش دین ساتیب آغان نیچ مار جام قورمان بی آتلیغ میراث بولسون بوب کوروب کونکول لارین بزکا فعیل ایتسون لار بز نینک کونکولوموز آلاغه فعیل دور اوز لارینه هم معلوم دور خریداشیمیز شهر سلطان بیکاچ نینک بز الارنی یساب توزوب برگانیمیز ایکسی یوز صوم دان هم اونغان دور اول ایشدا بزکا آلار نینک منلاتی یوق دور ایمدی نقی بو میراث برکان یسیر لار بیز دین باشقه اوزومیز نینک آیلا مال حقی میز آندیرای اوغلی یاپش آتلیغ جورامنی حق ریضاسی اوجون پیغمبر علیه السلام شفعتی اوجون قیامت اومیدی اوجون اوز باشیمیزدان اذاد ایتوک اوزکا اذاد لار تیک نقی قوتونای خاتونون دان ساتیب آغان ایرینه آتلیغ جورانینک خاتونی یوریه قزی دؤلاشینی هم اذاد ایتوک اوزکا اذاد لار تیک آذاد بولسون نقی آلار نینک آذاد خط لارین هم اوز کوزومیز تیرؤبندا کوزوموز آلدون دا یازدوردوق اول ایکسی نینک اذاد خطین آق محمد سید نینک ولونه اوز قولوم برلان تابشوردق خدایمیز دین تقدیر یتیب اوزومیز دنیادین اوتکان سونک آق محمد سید برلان اینیمیز دوست محمد میرزا آلار نینک آزاد خط لارین ایکسی سینه یاپش برلان دؤلاشکا برسون لاریوب کوروب آنلارده هیچ کیم ایرسه نینک ایشی کوچی یوق ترور دؤلانلی الوغ پادشاه حضرت لار نینک ایرکلی آدم لاری ترور لر نقی آندیرای آتلیغ اوروص چورامیز هم ایرکلی کشی دور هر قایدا سوسه اوز ایرکی برلان آندا بارسون صلادغی کچی اویومیزنی بریب بیارگای

تولتورور اوجون برکان دین فالغان مالیم تیرلیکیم مناریلقی لاریم هر تورلوك نوژار فرالاریم فوشوم قورتوم هر تورلوك آشلیق تاریخ لاریم اینکنجه حطیم بیجه یوم شاغیم بولغای آق محمد سید برلان دوست محمد میرزاغه واصیت قیلب باغیش لادیم آق محمد سید برلان دوست محمد میرزا دین اوزکا هیچ کیم ایرسانینک ایش لاری یوق یوما من الایام ودهر من الاعوام کون لاردا بر کون با منیم اوغلان لاریم قیزلاریم بولغای یا منیم آغالاریم اینی لاریم بولغای یا منیم فارین داش اوروغ لاریم بولغای یا بر اونکین یات کیم ایرسه لار بولغای مین دین صونکرا علیکای آطالیق دان آلاسی مالیمیز نیش لی حافیمیز باردور تیب آق محمد سید برلان اینیمیز دوست محمد میرزاغه داغوی وقارغاشا قیلماسون لار اکر کیم ایرسه داغوی وقارغاشا قیلوردای بولسالار الله تبارک وتعالی نینک لعنتی وپرکوک لعنتی وفرشته لار نینک لعنتی وبارچه آدمی لار نینک لعنتی آن لار اوزا بولسون هم شریعت فاضی لاری وصیاصت بکلاری بودغوی جی لار نینک ایزلاؤجی لار نینک سوز لارین تینکلماسون لار وهم ایشونماسون لار داغوی لارین باطیل ایتوب سوزلارین بالغان قیلب منیم بو واصیت نامه خطیمجه قیلسون لار تیب من علیکای آطالیق تیلیم نینک ساغلی قییدا عقیلیم هوسیم دوروست اوکوم دا یغشی آدم لار کوزونجه آق محمد سید برلان دوست محمد میرزاغه اوز اقرار کونکوم برلان بو واصیت نامه خطین یازدوروب اوز قولوم برلان بردوم من علیکای آطالیق خسته لی قییدین بو واصیت نامه خطیمه اوز قولوم قویا آلمایم غانیم دین عقیلیم هوسیم دوروست لوکوم دا بو واصیت نامه خطیمه اوزوم اوجون اوز نوزوم آلدون دا اوراز کیلدی ایملداش اوغلی اوراز محمد ایملداش کا قولون قوی دوردوم بو واصیت نامه خطین یازغان دا برکا اولتورغان لار آدم لار نینک آنلاری بولاک سید اوغلی ایش محمد سیدی غوواط بک اوغلی آیش

سبز آنی تورت یانی قبله تقی تیموشقه آتلیخ پان چورامیزنی اوزی صوحالای طورغان آلاشانی آنکار بریب بیمارگای سبز تورت یانی قبله فایدا سوویسا آندا بارسون اوز ایرکی برلان ایرکی آدم دورتی بورونقی ایلیک آتلیخ فارت مارجامیز آنامیز با شوندا آناداد بولغان اول هم ایرکی کشی ترور فایدا سوویسه آندا تورار اوز کونکلی برلان تقی اول میراث ایتنکان تقی آداد ایتنکان تقی اوزکا ایرکین چورالاریمیزدان اوزگا اوزومیزدان سونک قالان تورغان مال تیرلی کیمیز نینک حسابی بو ترور اوز صوم آقچه بر کوران بورغا ایکی جبران آلاشا بر کوک آلاشا تقی ایکی کوران آلاشا بر فراما دیان اون قویوم ایکی فوج فاریم اوچ مور- طام فاغیل غان فاغیل ماغان آشلیق تاریخ لاریم یرگا چاچ فان کوزلوك آریش لاریم آصار فرانیم جباربال طام اینکنجه حطیم بیجه یوم شاغیم فلادور آیش بک اوغلی آل محمد میرزادا ایکی صوم قبلالی آلاسی آقچم باردور بن کیلدی اوغلی فرادا بر صوم قبلاسیز آلاسی آقچم باردور آق محمد سید برلان دوست محمد میرزاغه واصیت سوزوم بودور که هیچ کیم ایرسه گا بر آقچه براسی بوروجوم یوق دور بر اللهغه براسی بوروجلو بر جانیم دور قجان کیم الله تبارک وتعالی دین تقدیر تیب من علیکای آطالیق دونیا دین رحمت قیل سام آق محمد سید برلان دوست محمد میرزا مینی آروؤ بوؤدوروب آق کفن لایب حق یرینه تاب شورسون لار منیم مالیم دین تیر کیم دین ایل دور و سونجه آطاؤومنی توکوؤومنی آطاسون لار شامومنی چیراغیمنی سون دورماسون لار مینی پاکلاکان کشی کا هم حافیظ لارغه قرآن تولتورور اوجون منیم مالیم دین تیرلی کیم دین اوشاؤ ونا کورا برسون لار کویاؤوم تین محمد سید برلان یوجونوم بیکیش بیکاج کامیراس برکان ایوانای آتلیخ جورا ماصلاداغی اولوغ اوپومنی آغار برسون لار منیم آطاؤوم دین توکوؤوم دین فالغان هم مینی پاکلاکان کشی کا برکان دین هم حافیظ لارغه قرآن

سید دیرلار ایردی آنینڭ اوچون یاش بالاچاقته آنکاسی مرحوم ابی یهیز اورای بیکامپیش میرزا نیفکیلوڭ فیزی ایردی آتامرغه سیوب قوشقان ایکن موکانای دیب آطامیردان صونڭ بزکا فالغان ابراهیم سیدکا تاریخ نبی ع م ۱۲۲۵ منکده ایکی یوزیکرمی بیش شعبان ای نینک»
 هر ایکی یازونی اوز رسملری ایله تمغاغه تمغا سالوب یازلمق حقنده اجتهاد ایدلیدی، وصیت نامه ایسه فوق العاده بوزوق رسم ایله یازلمشدر.
 قاسم شهرنک ناتار خانلری و ناتار کنازلری و میرزالری حضورنده آدم روشلی بر یازو یازوچی اولمادیغی اوشبو وصیت نامه دن معلوم اولور.

بک مماش بک اوغلی اورازای میرزا تنکری بردی میرزا اوغلی ایسان کیلیدی میرزا سیوش میرزا اوغلی تنکری غول میرزا خداپار اوغلی قوتلوغ سعت ایشکی حافیظ اوغلی سفر حافیظ جان علی اوغلی محمد حافیظ شعبان اوغلی موسی جعفر مؤذین اوغلی اورازای حافیظ بو. و وصیت نامه خطین یازغان دا بو قدر آدم لار برکا اولتوردیار شهید مافیله بوسوزکا جان سید اوغلی یولقوت لوغ حافیظ بو سوزکا دو صای میرزا اوغلی صدقای میرزا تنوق بوسوزکا بای جورا حافیظ اوغلی بای کیلیدی حافیظ تنوق بو سوزکا قاضی کای اوغلی دؤله صوفی حافیظ تنوق بو سوزکا بک بولاظ اوغلی سیوش حافیظ تنوق بو سوزکا قاضی کای اوغلی بختی کیلیدی تنوق بوسوزکا ناؤ بک ایملدش اوغلی سؤونچ علی ایملدش تنوق بو سوزکا جان غاضی اوغلی اورازای حافیظ تنوق بو سوزکا ایوانای اوغلی تیمکای حافیظ تنوق بو سوزکا باژین اوغلی ایسته پان تنوق بو سوزکا میکی فار اوغلی واسی لای تنوق بو سوزکا کیری کورای اوغلی ایوان دیاک تنوق بو سوزکا ایصای اوغلی میکتا مارطی ناؤ تنوق بو سوزکا پیرثوی اوغلی پاژین تنوق بو سوزکا کیلیش میرزا اوغلی کوچوک میرزا تنوق (بو اورنده اوچ سطر کیسولمشدر).

مشهور آدملرنڭ یادکارلری.

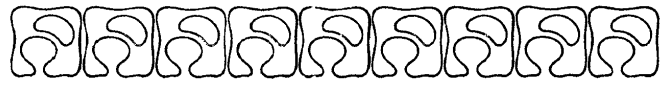
مشهور آدملرنڭ بعض بر نرسه لرینه مالک اولمق، کرک بوش قیمتسزده اولسون، آوروپا بایلری آراسنده معتبر بر عادت حکمینه کرمشدر. آوروپا بایلری قاشنده الوغ آدملردن قالهش بر نرسه گه مالک اولوب ده آنی تبرک بر اثر حکمنده صافلامق اوزلری قاشنده آدم قدرینی بیلدیکلرینه دلیل اولور. لکن حیله کارلر طرفندن اوشبو طوغورده کوب حیله لر قیلندیغی تجربه ایله معلوم اولدیغندن مشهور آدملرنڭ اثرلرینی چیوچی بایلر، شول نرسه نڭ تقلید فلان دگل بلکه کندیسسی ایدیکی اثبات ایدلیدیکی

وصیت نامه بویرده تمام اولدی. اصل نسخه نڭ طرفینه ایکنچی بر قلم ایله اوشبو روشده یازلدیغنی مذکور مستشرق ویلیامینوف - زیرنوف حکایت ایتهدر:

«اوشبو وصیت نامه قالا کیلیگان بابالار- یهیزدان بابالاریمیزغه اول بولاک سید اوغلی آق محمد سیدکا آندین اوغلی تن محمد سیدکا کوبونچی تنش سید دیرلار ایکن آندین صونڭ اوغلی سید احمد سیدکا فالغان آندین اوغلی یعقوب سیدکا آندین اوغلی بیکنهر سیدکا بابامرغه آندین صونڭ مرحوم انکامیز آق محمد سیدکا کوبونچی موکانای

» (۱) انگلیزلرنڭ ریاضی عالهلرندن اولان « نیو- تون » نڭ بر نشی بر انگلیز طرفندن ۱۸۱۶ بیله ۷۳۰ انگلیز لیراسنه ساتوب آلمش و آلتوندن

«اوشبو وصیت نامه قالا کیلیگان بابالار- یهیزدان بابالاریمیزغه اول بولاک سید اوغلی آق محمد سیدکا آندین اوغلی تن محمد سیدکا کوبونچی تنش سید دیرلار ایکن آندین صونڭ اوغلی سید احمد سیدکا فالغان آندین اوغلی یعقوب سیدکا آندین اوغلی بیکنهر سیدکا بابامرغه آندین صونڭ مرحوم انکامیز آق محمد سیدکا کوبونچی موکانای

چوما نيندى نرسه ؟

(فنى مقاله)

يامان آوروارنڭ بىك نى طارالموى هم بىك فورقنچ سورنده جابلماوى ايچون هر كم آورو (چىر) نڭ حقيقى سببى، هم بر آدمىن ايكنچى آدمگه بوغوى نىچك ايدىكى بلورگه كرك .
چوما- بىك ايسكى آورودر. ميلاد عيسى عم دن كوپ يىلر مقدم چومانڭ قات-قات مصدره، سور- به ده، نوبه ده پيدا بولووى حقنده دليللر باردر. ۱۴ عصرده چوما مسقواده پيدا بولدىغى وقت، روسيه نى ۳۰ مرتبه زيارت ايتدى. مؤرخلرنڭ سوزينه قاراغانده بو - ايڭ قاتىغىلرندن بولغان. نيندى گنه دشمان اولسون، آنڭ نرسه ايدىكى بىلگانگه قدر فورقنچدر. خصوصاً - كوزگه كورنمى طورغانلرى. شونڭ ايچونده فرانسوز عالمى «ايورسين» هم ياپون باقتيريه لوگى «كىتازاتو» طرفندن بر وقتده اشلنگان كشفيات ياقطيلقنى شول قدر چاچدى كه : توگل آورونڭ بار بولوون هم بر آدمىن ايكنچى گه نىچك بوغوون آچىق بيان ايتو حتى آورودن صافلانو يوليني كورساتدى.

بو ايكى عالم گه ۱۸۹۴ يىلده آورولرنڭ بىزلرندن شولايق چوماليلرنڭ قانلرندن، ايكى قريبي توگار- كلنگان چىق روشنده گى باقتيريه لرنى آيرىق ميسر اولدى.

بو چىقلر اوزلرى بىك توزمسزلر جهل سندنلر : ۶۰ درجه اسسيلك گه چدى آلماليلر، كار بولكك ايله سوليمه (آچى) نڭ تاثيرندن هلاك بولالار. آدمڭ چوما ايل آورووى ايچون، بو چىقلرنڭ بر اعضاغه ئل گولرى تپوشدر.

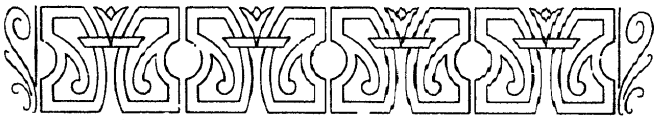
بوغوشلى آورولرنڭ چىتكه طارالونك ايڭ برنچى رول اويناغان نرسه : چوما ايله آغولنغان نرسه لر، هم صافلقسىز، آورو آدملرنڭ تازا كشىلرگه فوشيلولرى

ايدىكى بوغوشلى آورولر تارىخى كورساتوب طورادور. چوما آغووى ايله پچرانغان نرسه دن باقتيريه لر نازه آدمڭ اعضاسينه نىچك ئل گه لر ؟ - مونده ايكى يول كورساتورگه ممكن : برنچى، بز نرسه لرنى آقطار- غانده طوزان ايله برابر كىبكان باقتيريه لرنى تنفس ايتمهز يعنى يوطامز. ايكنچى، پچراق قوللر ايله بوغوش، تير يده بولغان غايت كچكنه طرنالغان يرلرگه ايريشهدر. چومانڭ موندای نرسه لر آرفلى بوغوى بىك معلوم، چونكه صافلقسىز سلامت آدمڭ آوروغه فوشيلووى آورويڭ بوغوينه منشا بولورغه ممكن. بو وقت چوما باقتيريه لرنىڭ قاي يرده بولدىقلر ينى بلو كرك، آلاز : بىزلرنڭ اريننده، قاقرقده، توكر- كه اكرده ايچاك گه بوققان بولسه بولده تيزاكده بولالار. بو صوك وقلرده چومانڭ طارالووى ايچون ايكنچى بر يول طابلقان بو يول ايڭ مهم لرنى صانالورغه تپوشيلدر.

قطايده هم هندستانده غى دوقنورلر، چومانڭ آدملرده پيدا بولودن اول قومى : طيقان، قر صغرى هم دو كغزلر آراسنده بىك قاتيع اولدىغى بىلگانلر. «ايورسين» نام عالم نڭ ايتووينه قاراغانده «گونكو- نغ» شهرنده اوراملرده ۲۰ مڭ اولگان قومقلر بولمش. بو حيوانلرنڭ اولكسه لرينى تىكشروب قاراغاندن صوك، چوما باقتيريه لرينى طابقانلر. فقيرلك ايله طورغان آدملرگه چوما، قومقلرنڭ اولكسه لرنى بوغارغه ممكن. موندن باشقه بر يول - بور- چهلر واسطه سيلهدر. قومقلرنڭ قانلر ينى صورا طورغان بورچهلر، آلاز اولگاندىن صوك آدمگه اورنلاشه لر هم تشيلير؛ شول تشلاو سببلى آدمڭ قانينه چوما باقتيريه لرى كره در.

بو چوما اوچ روشده بولادر : بوبوننى (بىزلر نڭ شيشووى)، اوپكا چوماسى، هم بولارنڭ ايكاوندىن حاصل بولغان نوعسى در.

بوبوننى چوماده بوغوش، تيرى آرفلى ايچكه باطادر. طرنالغان يرلر، جراحتلر، يارقلر، - آچىق ايشكلردر. شولار آرفلى چوما باقتيريه لرى اوعبه

روسىيەدە مۇسۇلمان مۇسۇلمانىسى .

IX

(غ .) ائىسۇف نىڭ روسىسقايا مېسۇل ژورنالندە غى
(مۇقۇلە سۇزىن)

روسىيەدە مۇسۇلمان غۇزەللىرى . نىللىرى . مۇسۇلكلىرى . كۇبۇبۇ
طارالولۇرى . روسى غۇزەللىرىنە اوغۇشامالولۇرى . مۇقۇدلىرى . مۇسۇلمانلاردا
تۇرقى تۇمۇدن حۇركىتى . مۇسۇلمان رۇحانىيللىرى . آنلارنىڭ خۇدەتلىرى .
شىخ الاسلام و مۇقتىلار . ادارە رۇحانىيلار آنلارنىڭ اصلاھى .

روسىيە مۇسۇلمانلارندە غۇزەتچىلىك اشى يۇشۇق
نۇق بىر نىگىزگە قۇرۇلدى . اگىر حۇكۇمىت طۇرۇندىن
صۇرت تىلندە چىقارۇل طۇرۇغان « تۇركىستان ولايتى نىڭ
گۇزىتەسى » اعبۇرغە آلنۇماسە ، ۱۹۰۵ نىچى يىلغە قۇدر ،
۲۰ مېلىيون روسىيە مۇسۇلمانلارنىڭ بالىگۇز بىر دانە غۇزەتلىرى ،
باغۇچە سۇرايدە چىقارۇرۇغان « تۇرچەمان » غۇزەتسى ، گىنە
بار ايدى .

۱۹۰۵ نىچى يىلدە با كۇدە طۇبۇچىباشى « حىيات »
آدىلى بىر غۇزەت چىقارۇرغە باشلادى وشۇندىن صۇك روسىيە نىڭ
تۇرلى شىپۇرلارندە ئۇلۇل نىچە تانار غۇزەتلىرى چىقىدى .

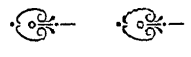
حۇزۇرنىدە (۱۹۰۹ نىچى يىلدە) روسىيەدە تۇرك
شىبۇهسۇندە اون دۇرت قۇدر غۇزەت و ژورناللار چىقىمۇدە
اولۇب اسملىرى بۇنلار دۇر : « وۇقت » ، اورنۇبۇرغە آلنۇن
مۇدەنچىللىرى رامىيۇلر طۇرۇندىن چىقارۇل . بۇ غۇزەت دۇلەت
دۇماسۇندە غى مۇسۇلمان فرۇقسىيەسىنىڭ نۇشۇر افكارى
صانالا . « وۇقت » ابل بۇرلىككە ، ايكى ھۇقۇدە بىر نۇشۇر
ايتل طۇرۇغان « شۇرا » ژورنالى چىقارۇل . قۇزاندە
بىبان الحق ، الاصلاح ، قۇزان مۇخبرى ، يۇلدۇز ، اخبار
غۇزەتلىرى ، با كۇدە اتفۇق ، تۇرقى غۇزەتلىرى ، آسۇتراخانە
ايدل غۇزەتسى ، تۇفلىسۇدە ملا نۇسر الدىن اسملى رۇسۇلى
ھۇجو ژورنالى ، پۇتۇرۇرغە ھۇقۇدە بىر مۇرتبە نۇر
و باغۇچە سۇرايدە تۇرچەمان غۇزەتلىرى ، اۇفادە مۇلۇمات
ژورنالى ، سۇمارادە اقبۇصاد مۇجۇوعەسى نۇشۇر ايتلر .

لنفاىئەگە (*) بۇلار واسطەسىلە يۇقىندە بۇلغان بىزلىرگە
ئۇلەگەلر . بىزىدە افراط كۇبۇبايۇب ، بۇرۇنچى بۇبۇن نى
تۇشكىل ايتلر ، كۇب وۇقتدە بۇبۇنلر بۇ بۇردە ھۇم
قۇلۇطۇق آسۇتۇغە بۇلادۇر . آورو بۇر كۇندىن آلۇب بىش
كۇنگە قۇدر بىلنۇبى ، مۇندىن صۇك آدۇمىڭ حۇرارىتى
بۇعضاً ۳۹ دۇر جەگە قۇدر آرطا كۇب وۇقتدە فالطۇرۇنە طۇرۇغان
اشۇ ايلە . آدۇمىڭ طۇن آلۇوى يۇشايبە ، تىبە طۇرۇغان
طامۇرلىرى بىك ضەيىفلانۇر . باش آۇرطۇ ، قاطى
ضەيىفلانۇ ، حۇس فارانغىلانۇ ، ھۇم بىنگلگىنە قۇرار سۇزۇق
طۇھر بۇلادۇر . مۇندى آورو ايسۇرك آدۇمى ايسۇكە
تۇشۇرەدۇر . بۇلاردىن صۇك بۇقارۇدە ايتلگىن با باشقە
اۇرۇندە آفۇرۇنلاب قۇز بۇمۇرقەسى قۇدر بۇلا طۇرۇغان
بۇبۇن طۇھر بۇلادۇر . اولۇم ، آورا باشلاغاندىن ۵-۲
كۇندىن صۇك بۇلادۇر . بۇرۇشۇدە گى چۇمادىن دارۇلانۇمى
۷۰-۹۰ پۇرسىنۇت قۇدر اولەلر ، سۇلامىلنگىن وۇقتدە دۇر جە
حۇرارىت كىدە ، بۇبۇن بۇمۇشى ھۇم تىشۇبل ، ھۇم آورو
تۇزۇلا . اۇپكا چۇماسۇندە عادۇتدە گى كىك اۇپكا شىشەدۇر .
شۇنىڭ اىچۇندە سۇلامىلانۇ بىك سىبۇرك بۇلادۇر . آدۇم
۲-۳ كۇندىن صۇك اولەدۇر . اۇچۇنچى تۇرلى چۇما-
اولگى اىكسۇندىن بۇغنى بۇبۇن ، اۇپكادە بۇلغان بافتىر بۇ
لۇرنىڭ عۇمۇمى قان دۇرىنە كۇرۇندىن حۇصل اولادۇر .
بۇرۇشۇدە گى سى اىك نىچارلۇرندىن اولۇب شۇكسۇز
اۇتۇرەدۇر . اۇفۇا طۇلبەسۇندىن ف . اھمۇد .

عۇبۇرتلى سۇزۇلر :

طۇبۇلى آدۇمىڭ طۇبۇعۇتى تۇزۇاتمك ايكى مۇجالنىڭ
بۇر سىبۇر .
بۇر قۇمىڭ يۇغۇالمۇقى اىكۇنچى بۇر قۇمىڭ دۇنياغە
چىقىمۇقنە سىبۇر .
انسانۇدە تۇزۇان قۇدر حۇسىيات اولۇق ، تاغ قۇدر
حۇكۇمىت حۇصل اىنۇمكىندىن يۇشۇبۇرا قۇدر .

(*) اوعىئە لنفاىئە ، تۇدە بۇلغان صارى صۇ تاھۇرلۇر بۇر .

کوب فرقہ یوقدر . بو فرقہ کڈ باشاپچہسی شولدرکہ ، برطاقم معنوی نرسہ لرنی و فن اصطلاح لرنی آکلاتور ایچون شمال ترک لری (قزانلیلر) روس سوزلری قوللانلر . اما جنوب ترک لری (فریم و ققازلیلر) عثمانلیلر شیکلی عرب و فارس سوزلری استعمال ایتلر .

قزان غزتہ لرنن بعضیلری هنوز بیک کوب روس سوزلری استعمال ایتلر . مثلا : « قزان مخبری » غزتہسی محلی ادارہ مسئلہسی حقنہ یازغان بر باش مقالہسندہ اوشبو سوزلرنی استعمال ایتلر : « زیمستوا » « غار ادسقایا اوپراوا » « اوپوز یسیوننایا پارتیا » « بیور وقراتیا » « زیمسقایا رفورما » « زافونوپروپقت » « ریاقسیوننایا زیمستوا » « آسییزد » « مینیسٹر ژنوترنیخ دیل » « غوبرنسقویہ زیمسقویہ صوبرانیہ » « دوما » ... مسلمان غزتہ لرنیڈک سودا و تجارت خبیرلری حقنہ یازغان قسمندہ طوغریدن طوغری روس سوزلرنگنہ آلوب یازغان برلر کرب بولادر . مثلا : « اسپروص » « ازدباقہ » « ژیبور » شیکلی . لکن ، ایندی مسلمانلر آرسندہ بو روشچہ روسچہ سوزلر استعمال ایتونی بتروپ آنلر برینہ صاف ترکی سوزلر ، اگر ترکی سوزلر طابلماسہ عربی و فارسی سوزلر قوللانو فکری قوتلنہ باشلادی . روسیہ مسلمانلرنیڈک ترکی تلی کیتدکچہ شمارا بارا و تدریجی صورتدہ ، عثمانلی ترکیسنہ یقین وبارسی آرسندہ مشترک بولاچق بر ادبی تل میدانقہ کیلہ . لکن بونلرنیڈک تلی قاعدہ و تصرف جہتنچہ اوزینڈک سادہ لک و جیکل لگن یو - غالبی ، عثمانلی ادبیاتیڈک ترکیسنہ مانع بولغان بر طاقم چیتن لکلر بونلرنیڈک تلینہ باغلانمیدر . روسیہ مسلمانلرنیڈک تورلی طرفلرنده غی ترکی شیوہ لرنیڈک بویلہ آقرونیق ایلہ گنہ برلہ شووی بر جہتن فائده لیدردہ . چونکہ کیسا کدن ادبی تل گہ یابشسہلر عہوم عوام خلقی اوزلرنیڈک مطبوعاتندن استفادہ ایتہ آلمی طورغان بولورلر ایدی .

هنوز یگی طوبوب کیلہ طورغان بو ادبی ترکی تلی ئلی کوب ایشلہ نمگان ، طوپاس ، آور ، کوکلہ

تربیہ و دبستان آدی ایکی تعلیم و تربیہ ژورناللریچہ باشلاغانلر ایدی . لکن بونلر طوقنالدیلر .

مسلك جہتنچہ بوغزتہ لرنیڈک کوبسی ترفی پرور ملتچی درلر . لکن بیان الحق ، اتفاق ، نور و ترجمان غزتہ لری اوک فکری ، الاصلاح ایلہ ملا نصر الدین ژورناللری صول فکری صانالار . شونک ایلہ برابر ، مسلمان غزتہ لرنی ، بیک طار ، بر مسلكیلر دیب ایتور حال یوق .

بو غزتہ لرنیڈک یخشیلری ، مثلا « وقت » شیکلی ، بیک دقت ایلہ نشر ایتلر : گوزل حرف ایلہ یخشی کاغدگہ باصیلہلر . باکو غزتہ لری و قزانده چقا طورغان ایکسی استئنا ایتلدکده تاتار غزتہ لرنیڈک زورلغی پتر بورغڈک کیچ چقا طورغان غزتہ لری شیکلی در . تاتار غزتہ لرنیڈک طارالولری کوب توکل . اڈک کوب طارالغانی بش - آلتی مک نسخه کیتہ . اعلان ، تاتار غزتہ لرنیڈک بعضیسندہ و اڈک باشلیچہ قزان غزتہ لرنیڈک گنہ کوب بولادر .

تاتار غزتہ لری مسلمان بایلری طرفندن ، یا کہ مخصوص یاصالغان شرکتلر طرفندن نشر ایتلر . ئلی حاضرگہ بوتاتار غزتہ لرنیڈک بارسیده ضرر ایتلر شیکلی . شولای بواسهده دوام ایتلر ، آنلرنی اوقیلر و اوقوچیلرنیڈک صانی کیتدکچہ آرتا بارادر .

اورتہ آزیادهده وقت وقت غزتہ لرنیڈک تأسیس ایتلوب قارالیدی . بونلرنی تأسیس ایتوچیلر اڈک باشلیچہ قزانلی تاتارلر ایدی . لکن حاضرندہ برسیده یوقدر . قوزلردہ اوزلرنیڈک مخصوص بر غزتہ چقارو حقنہ کیگاش ایتار ایچون کوبدن توکل (۱۹۰۹ دہ) اورنبورغہ جیولدیلر . آنلر بوغزتہ نی اورنبورغہ یا کہ پتربورغہ چقارماچقی بولالر .

مونه شول روشچہ روسیہ مسلمانلرنیڈک اڈک مهم اوچ بوتاغی بولغان قزان ، قفقاس و قریملیلرنیڈک اوزلرنیڈک مطبوعاتی بار . مشترک بر ادبی تل یاصاوغہ خدمت ایتدگندن بو مطبوعات آنلر آرسندہ واسطہ اتحاد بولوب طابولادر .

ذانا شمال و جنوب ترک لرنیڈک شیوہ لری آرسندہ

معرفت گە يابشورغە اۇزىلەر. عطات فكريه دن ، ترتيبسىز و اصولسىز اوقۇلردن بىزدرگە طريشه لار . ياوروپا معيشتىدىن يا كە اسلامنىڭ اولگى ترقى دور لىرىدىن عبرتلى مثاللر كورساتەر .

بوندن ماعدا ، مسلمان غزته لىرى روسيه داخلىك مكنب مسئلەسىنىڭ نى شىكل گە كىرگىنى و خلقنى آغارتور ايچون حكومت طرفىدىن ، يا كە دومادەغى پارتىيەلر و ياخود جماعت خادملرى طرفىدىن تىكلىق اينلىگان پروپىقىلرنى بىك دقت ايله تحقيق و تعقيب ايتوب بارالر .

تاتار غزته لىرى آوستىريا صربيه حقنى يازالرمى ، يا كە ايراندىن ، وبادن ، حيوان آرسندە ظاهر بولغان چومادىن ، ير صولادىن يا كە ايتاليادەغى خلق بانقه لىرىدىن بحث ايتەلرمى ، بارسىنگىدە آخىرىدىن اشنى بر مسئلە گە : معرفت و مدنيت گە ، مكنب و مدرسە گە كىتروپ تىرلر .

مسلمان غزته لىرىدىن كىتروپسىنىڭ سىياسى نقتە نظىرلى اولمق اوزىرە اوشبونى كورساتىك مىكىدىر : « قزان مخبرى » ۱۹۰۶ نچى سنە . نومر ۱۳۳) « تىلاسه نى بولسون ، بىزنىڭ مقصدىمىز حرىت ، مشروطىت و مساوات بولورغە و بىز اوشبو يولده بىك نىق بارىغە تىوش . بىز حكومتدىن بر نرسەدە كوتە آلمىمىز . بىزنىڭ بىردىنبىر امىدىمىز دومادە در . » ايكىنچى بر نومردە كىنە اوشبو غزته دىيەدر : « بىزنىڭ طلبلىرىمىز كوبرى . آنلرنى مبدانغە كىترو و احتىياجلارمىزنى آلو ايچون بىزگە قوت كىرەك . چونكە بىزنىڭ بومقصدلىرىمىزنى اوتار ايچون حكومت اوز قوتىنى صرف ايتىمايه چكىدىر . بىز اوز حاجتلىرىمىزنى آلو ايچون اوز قوتلىرىمىزنى استفاده ايتارگە مجبورمىز . بىزنىڭ قوتىمىز كوبرى كىمەزدە در . بىز بىك كوبرىمىز . بىز بىرلەشكەن تىوشمىز . بىزنى بىرلەشكەن ايچون كىشىلر و واعظلر كىرەك . نىندىكە بولسە بىر اىنسىپكتور ائىدى ، يا كە غىصادىن مفتى توگل ، بلكە باشقە تورلى كىشىلر كىرەك . بونلر خلق طرفىدىن سايلال نغان بولو لازىم توگلىدىر . مجددار اوزلىرى آتلىلوب مبدانغە چىراغە ، اوزلىرىنىڭ راحت و سعادىللىرىدىن

گى تىرەن معنالىرى و تورلى حاللىرىنى آكلاتىورغە تىشىمى . لىكن روسيه مسلمانلىرى ايچون بىكى بولغان ياوروپا مدنيتىنى آنلر آرسندە نشر ايتار ايچون غزته لىردە بىك گوزل واسطەلك ايتە آلدىر .

حاضرگى حالده مسلمان غزته لىرىدىن سىياسى مسئلەلر البتە آز يازىلەر . لىكن آننىڭ قاراوى بونلر بىك آچىق و معين بر مقصدە هيچ آرىمى طالامى خدمت ايتەر . اولدە : اوز دىنداشلىرى آرسىنە جدى صورتدە معارف و مدنيت طاراتورغە طرشو لىرىدىن عبارتدىر .

دولت دوماسى زاسىدىن ايتەلرىنىڭ حسابلىرىنى مسلمان غزته لىرى مختصر صورتدە گنە نقل ايتوب ، دومانىڭ بارلىغى اوزلىرىنىڭ باش مقاله لىرىدە سىرەك گنە ايسكە توشورگالىلر . چىت دولتلىرگە متعلق سىياسى مسئلەلر حقندە مسلمان غزته لىرى صوڭ وقت لىردە (۱۹۰۹ دە) خىلى كوپ يازدىلر . لىكن بونلر انىڭ باشلىچە ايران و تركىيە وقوعاتىدە دائىر ايدى . مسلمان غزته لىرى عمومىيەتلى روس غزته لىرىدە آز اوخشىلر . درست ، بونلردەدە ، روس غزته لىرىدە گى شىكىللى ، باش مقاله لىرى ، داخلى و خارجى خىبرلر ، فېلىدوتونلر ، اداره گە مكنوبلر ، اوز مخبرللىرىدىن يازلغان خىبرلر و بعضىلر نە تىلغىراملر بولا . بعضا خارجى سىياسەت گە و خصوصا عالم اسلامغە متعلق خىبرلر و مقاله لىرىنى روس غزته لىرىدىن ترجمە ايتوب يازالر . لىكن مسلمان غزته لىرىدە گى روح روس غزته لىرىدە گى روحقە بتونلاى باشقە : بونلر اوز مىسلك لىرىنى تعقيب ايتەرلر ، بونلارنىڭ مقصدلىرى ، دوشونچەلىرى و مسائل عمومىيە گە نظر و محسا كەلىرى روس غزته لىرىدىن كورە ايكىنچى تورلىدىر . بونلر ياوروپا مدنيتىنى فكر نى تعقيب ايتوب ، شونىڭ سايەسىدە اوزلىرىنىڭ تورك مدنيتىنى ناسىس ايتارگە طريشه لىرى و آنلارنىڭ بو وعظلىرى مدنيت گە يابشونىڭ لىزومىنى اثباتىدىن عبارت بولوب قالادىر .

ملىتىنى ترقى ايتىدۇر و قىدىلە مسلمان غزته لىرى خلقنى كوندىن كون بىكى مكنبلر آچارغە ، علم و

واز كېچارگه ، وجودلارن خلق فائده سېنه حصر ايتارگه
نيوشدرلر . بزگه كشيلىر كېرهك ! »

مسلمان غزته لرى دائما فوت آزلقدن ، كشى
يوقلقدن شكاييت ايتهلر . مسلمانلارنىڭ جاهللىرى نى
قدر كوب ايسه ، حاضرگى معارف ومدنيت گه حرمت
و محبت ايله قارى طورغانلرى شول قدر آز ، اما
معارف و مدنيتنى اوز دېندا شلىرى آره سنده طار اتور
ايچون بحق غيرت ايله طريشوچىلرى دخبه آردر .
كشى يئشدررگه كېرهك . اسكى اصول اشغولاستيك
مكتب و مدرسه لرى يرينه يىكى مكتبلر آچارغه كېرهك .
لكن بونلارنى اشله رلك معنوى قوتنى ، ترتيب و
اصول بىلگان معلملرنى قايدن آلورغه كېرهك ؟
قزان ، سيمفروبول ، غورى تاتار دارالمعلمين لارنىڭ
يتشكان معلملرنىڭ مقدارلرى بىك آز ، هم بونلارنىڭ
تعليم و تربيه لرى خلقنى قناعتلندىرلك توگلدن .
بو حالده نيشله رگه كېرهك ؟ روحانىلردن بر نرسه
اميد ايتوب بولامى ؟ آبهاي ، بولورمى ايكان !

مثلا : «قزان مخبرى» نىڭ بر مخبرى ساراتوف
گوبرناسى خوالين اويازى تاتارلارنىڭ حاللرن بويله
تصوير ايتهدر : «بو اويازده مسجدلى ۲۵ تاتار اولى
بار . مسجد حضورنده مكتب يا كه مدرسه موجود
اولوب ، ۵۰ مسلمان مكتبنده بارسى ۳۰۷۵۰ اير بالا
اوقى . اما خلق هميشه نادان . بو نيدن ؟ چونكه بو
اويازده گى ملالارنىڭ بارسىپده غايت طار فكرلى
متعصبلردر . بونلر بو تعصبنى اوزلرى قزان دهغى
دينى مدرسه لرده اوقوغان وقتلر ندوق آلوب چققانلر .
مونه شونلارنىڭ ، تاثيرى ساپه سنده خلق جهالتدن قوتولا
آلمى ، اقتضاي زمان غه موافق يىكى فكرلر بونلر
آره سېنه كرمى ، ذهن وفكرلرى آچلمى . شول سببلى
بونلر بر طاقم جاهل ايشانلارنىڭ طوزاغينه توشلر .
بو اويازده بىتكىلى توگل ايشانلر موجود اولوب ،
جاهل خلقنى ئلله نېندى كرامتلر ، خارق العاده
ايله آلدىلر . »

اورنورغه چقا طورغان «وقت» ده روحانىلارنىڭ
ملتكه خدمت كورستماولارندن بحث ايتوب بره و يازادر :

«بىزنىڭ اماملارمىز اسلامنىڭ ترقى سېنه نېندى خدمت
كورسه تدىلر ؟ كوهو اصلاح ايتلىگان مكتبلر آچدىلر ؟
بو خصوصه آنلر كوهو سعى وغيرت صرف ايتدىلر ؟
تاتار غزته و ژورناللارنىڭ اهمىتى آنلر خلق غه
آكلاندىلرمى ؟ بايراملاردهغى و مجلسلرده گى وعظلر نده
آنلر اسلامنىڭ اسرار و حكمتلرى حقتده خلق غه برر
نرسه سويلدىلرمى ؟ مسلمانلارنىڭ اوز مى شان و شر-
فلرن صاقلاب ، اوزلار ينه مناسب بر موقع طوتا آلو-
لرى ايچون بر يول كورسه تدىلرمى ؟

هيچ بر نرسه اشله تدىلر . هيچ بر يول كورسه-
تمه تدىلر . بىزنىڭ اماملارمىزنىڭ بتون ذهن و فكرلرى
ميتريقه دفترلرى برلن مشغولدر . آلاز اولا برهونىڭ
اير يا كه قز بالاسى طوغاننى كوتوب طورالر . صگره
آنلرنى اويله ندره ، يا كه كياوگه بيرونى ايسابلى
باشلىلر ، مونه بىزنىڭ ملالارمىزنىڭ بتون حياتلرى شوندى
نرسه لر برلن اوتوب كېته در . »

«وقت» غزته سى بو مقاله نى باسقاندن سوڭ اوز
طرفندن : «بو خطنى يازوچى كشى البته اوز ايده-
شلىرىنىڭ حاللرن يىخسى بله طورغاندر ، لىكن اقتضاي
زمان غه موافق اصلاح ايتلىگان مدرسه لرده اوقوماغان
همده معيشتلرى تا مېن ايتلىگان بو بېچاره لردن شوندىن
باشقه نى كوتارگه كېرهك ؟ ! . » دىب علاوه ايتهدر .
«قزان مخبرى» غزته سېنىڭ بر نومرنده (نومر
۱۳۵ . سنه ۱۹۰۶) ايكنچى بر ملا اوز حالن بويله
تصوير ايتوب يازادر :

اول بر اولنىڭ ايكنچى امامى ايكان . اويلنگان .
اوچ بالاسى بار . اول غزته لر اوقورغه بىك سويه .
لىكن فقيرلك سببلى اوزى غزته آلا آلمى . تىك بعضا
كورشيلردنگنه آلوب اوقوشدرغالى . محلدهن هيچ بر
داخود يوق . زكات عشر ، فطره لر بارسىپده قارت ملاغه
كېته لر . اولگى ريك يللرده آز بولسه ده توشوم بولا
ايكان . بو يىل (مقاله نى يازغان يىلده) بر نرسه ده بولمغان .
اول بوڭارغه آبدراب دوخاونى صابرا نيه غه مراجعت
ايتكان . صابرا نيه آڭارغه «آلاى بولسه باشقه محله گه
كوچ» دىب جواب بېرگان . بو مقاله نى يازوچى ملا :

«مينم كېك بر فقير كشى نېچك ايتوب باشقه يرگه كوچوب يورى آلسون؟ اگرده غزته ادارهسى پريكازچك بولورغه ياكه باشقه برر خدمت گه ميگا برر اورن كورساتسه مين بيك سوينور ايدم، مين اوزم علوم دينيه نى قشقار مدرسه سنه تحصيل ايتدم» دى. غزته اداره سىينك بوگا بيرگان جوابى دوخاوى صابرانیه جوابندن كوب فرقى توگلدنر. غزته ادارهسى: «ملالر اسبيزدى ياصاگزده اوز احتياجلار يگنر حقنده كيكاش ايتگنر» ديه در!

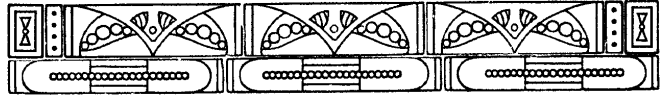
روحانيلر مسلمانلر آره سنده بر دنبر معارفلى صنفدر. مسلمان روحانيلرى آره سنده بعضا حر فكرلى، معارفى ومدنيت طرفدارى يالگنر فردلر اوچراشدرغا. لاسه ده، عموميتله فاراغانده، بونلر اوزلرينك خبرسز لكارى و معاشلرينك تايمين ايتلمگان بولولرى سببلى مسلمانلر نك حاضرگى ترقى وتمدن حركتلرينه خدمت ايتنه آلپلر وبر قسمى ايسه هر بر يگى نرسه گه قرن فاراب فارسى كيله لر. درستنى ايتككنده بونلر طوغرىدن طوغرى اسكى لك طرفدارى قاره گر و هلدنر. مسلمان روحانيلر نك مسلمانلر نك ترقى وتمدن حركتلرينه قارشو كيدولار نك بر سببى ده، بو روحانيلر نك حكومت امرينه تابع بولولر يدنر. روسيه مسلمانلر نك اسلامينى حر ومستقل توگل، حكومت نظارتيه تابع در. روسيه مسلمانلر نك الك زور دينى رئييسلرى بولغان قران، قريم مفتيلرى و قفقاز شيوخ الاسلامى حكمدار طرفندن تعيين ايتله. بونلر نك نفوذلى بيك محدود، اوزلرى عادتا حكومت نك چيناونيكلىرى كى صانالار.

مثلا: قفقازده غى شيعه شيوخ الاسلامنه اوزينه تابع محله لر آره سينه چغوب يوررگه بر نيچه يللرغه قدر رخصت بېرلمه دى. گويا اول چغوب يوروسه مسلمانلر فاشنده آنك اعتبار و نفوذى آرتورده، مسلمانلر نك حكومت كه صداقتلرى كيموگه سبب بولور ديب ايسابليلر ايدى. شيوخ الاسلامى و مفتى لك اورنلرينه عادتده مسلمانلر نك حرمت و محبتن جلب ايتكان كشيلىر صايلانئى. بلكه حكومت مقصودينه اطاعتلى قورال

بولوب استعمال ايتلورلك كشيلىر تعيين ايتله در. اسلام اداره روحانيله لر نك يوغارى دائره لرنه حكم سورگان روح، تدريجاتو بان طاباده سرايت ايتوب، مسلمانلر نك دينى تاسيساتلرنه و دينى رئييسلرنه (ملالرده) حكومت قونى و حكومت نفوذى نك اثرى دائما كورينوب طور او حتى مسلمان روحانيلرى اوزلرينك روحانى و دينى نفوذلرينه طايانوب اش قيله چق اورنده، كوبسنجه حكومت قوتنه طايانوب اش قيله لر. ذاتا رسمى حكومت نفوذنه بولونغانلقلارى ايچون بونلر نك روحانى و دينى نفوذلىر بتكان ديب ايتورلكدر. بوندن ماعدا، ترقى وتمدن يولنده غى حركتلرگه تعصب دينيه اوستينه قوشلغان سياسى و اجتماعى جهالتك مانع بولادر. مسلمان غزته لرنه كوبسنجه اوزلرينك اداره روحانيله لرى حقنده غى بحثلرگه طوغرى كيلنه. روسيه ده گى تورك قومى شيكلى ناموسلى بر ملت نك واسع صورتده ترقى يولينه كروى ايچون، اداره روحانيله لرينك اصلاح ايتلووى الك برنچى شرطدر. شونك ايچوندر كه اوتكان سنه (۱۹۰۸هـ) بعض مسلمان غزته لرى بو مسئله گه خلقنك نظر دقتنى جلب ايتديلر. مسلمان اداره روحانيله لرن اصلاح حقنده بر نيچه تورلى پرويقتلر كورساتلمكده اولوب، بونلر نك خلاصه سى: شيوخ الاسلام و مفتيلر كى يوغارى درجه رئييس روحانيلر نك خلق طرفندن صايلانولرى ازومندن عبارندنر. خلق طرفندن صايلانغان بو كشيلىر نك حكومت طرفندن تصديق ايتلووى گنه تيوش بولسون ديلر.

روسيه اسلاملر نك اداره روحانيله لرن بتون اساسندن اصلاح و هبه سن برله شوبرو حقنده على مردان بك طوپچيباشقى طرفندن، آنك تورمه ده ياتقان وقتده بازغان شايان دقت بر لايحه سى «وقت» غزته سنده باصلغان ايدى. لكن مع التأسفى مطبوعات صحيفه لرنده بيك آز مذاكره ايتلدى. بو مسئله ده مسلمان افكار عموميه سببى حقيقه حرمت گه كيتيرلك بر اش هنوز اشله نمگان بولورغه اوخشيلىر.

نادانلق و آنڭ يمشلىرى.

هر نرسەنڭ مايسىنە موافق يەشى بولغانغە اوخشاشلى نادانلق نڭدە اوزىنە كورە بىك آچى يمشلىرى وار. بىلوكلى ملتەرنڭ اوزلىرى و يا خود بالالىرى، ساچدقلىرى علم نڭ طاتلى يمشلىرىنى آشادقلىرى زمان، نادانلار نڭ بالالىرى آتالرىنڭ ساچدقلىرى جەھالت نڭ آچى يمشلىرىنى آشارغە مجبور بولالار. بز بو آچى يمشلىرىنى صاناودن اول مقصود آچىق آڭلاشلسون اوچون مقدمە حكمنده برر جملە يازمقچى بولامز. طبيعت دە «كوچلى، كوچسىزنى محو ايدە و آشى» ديگان قدرت قلمى ايله يازولى بر قاعدە وار. بوقاعدە شولچاقلى كلى دركە مونارده هيچ بر استثنا فلان يوقدر. مثلاً كوچسىز حيوانلر، كوچلى حيوانلر طرفندن يل صايون آشالوب كيمى بارا. ديمككە كوچلىلار نڭ حياتى، كوچسىز نڭ ممانى ايله گنە بولوب طورا. شونڭ كىگوك بر ملت نڭدە سىياسى هم اقتصادى بايووى اوچون اول ايكنچى بر ملتنى يارليلاتورغە، كوچلىسىنڭ سىياسى طورايوى اوچون ايكنچى بر كوچسىزنى يوتارغە تيوشايدر. قوراللى انسانلر طرفندن يل صايون نە چاقلى جانورلر هلاك ايدلىكى و قايسى برلر نڭ انسانلر طرفندن تماما محو ايدىلوب بترلىكىنە اوخشاشلى كوچلى ملتلر طرفندن هم بىك كوب نادان قوم و قبىلەر محو ايدلىگان و همان ايدىلەر. عالم هم كوچلى لر طرفندن يوتولو هر اورونده بولسە دە، بوقاعدە بىگرك ياوروپالىلر طرفندن ضبط ايدلىگان مستملىكات دە اوزىنڭ حكمنى مكممل صورتدە اجرا ايدە. آندە عالملر نادانلار نڭ بىرلرىنى آلار، اوزلرىنى يوتالار. آدام اسميت اسملى بر انگليز عالمى مستملىكاتلر حقدە «كشيسى آز و ياخود برده بولماغان طرفلردە اورونلاشقان اوقوغان خلقلار نڭ مستملىكاتلرى، باشقە اورونىغى هر خلقدن تيزرك بايلىق و سعادت كە ابريشلەر» ديدر.

اسميت نڭ بوسوزى اوقوغان ياوروپا خلقى اوچون نە چاقلى لذتلى معنالرى آڭلاتسە دە مستملىكات دەگى بىرلى خلقلر اوچون بىك تمسز معنى لرى آڭلاتادر. طوغرىسى بو سوز اوزىدە «كوچلى كوچسىزنى محو ايدە و شول سببلى تيزرك سيهوره» ديگان جملە نڭ مانورراق ايدوب ايتلىگانيدر. مينم «نادانلق و آنڭ يمشلىرى» ديو باشلانغان بندمە شول يوقارىدە يازغان سوزلر شايد مقدمە لك خدمتنى ايتسەلر كىرك. ايندى مين حاضر نڭكى يمشلىرى صانارغە باشلاسام سوز يارىسغنە آڭلانور توسلى كورينە.

تارىخ وزمان نڭ مڭگوك آغوملر نڭ كورساتوينە قاراغاندە بر ملت نادان بولسە اول ملت مطلق ايكنچىلر طرفندن طوتقون ايدىلە. كوچلىلر طرفندن طوتقون ايدلىگان ملت هيچ شبهه سز يارليلانا. ايندى بر ملت نادانده يارلىدە بولسە اول ملت هيچ شكسز منقرض بولا. بوقاعدە شولچاقلى بدبهي دركە «بر چىچقنڭ فاناتلرى ضعيف لنوب اوچا آلماسە آنى ماچى طوتقون ايدە. طوتقون ايتدىمى آنى هيچ شبهه سز آشى» ديگان سوزىدە آڭا اوخشاتو آزاراق بولور. بز ناتار - ترك ملتلىرى صوڭ بولسە دە اويغاندىق. لكن بز يوقلاغان زمانلردە تركى قبىلەلر نڭ بىك كوبسى منقرض بولغان و هماندە منقرض بولوب طورا. ئلىكى آدام اسميت سوزى ايله عهل ايدوچى ياوروپالىلر نڭ قايسىلرى طرفندن تركى قبىلەلر نڭ خىملىسى يوتولغان بولغان و همان يوتولوب بارا. مين بو اورونده نادانلق ايله يارليلق سببلى منقرض بولونڭ حقلغىنى اثبات ايدر اوچون تورلى تارىخ و استاتىستىقه لردن بر آز معلومات بيان ايتمكچى اولام.

سىبىر ياوروسلر طرفندن ضبط ايدلىگاندىن بىرلى آندەغى بىرلى خلق يلدن يل كيمى و قايسى برلرى تماما منقرض بولغانلر. مثلاً روسلر سىبىر يانى ضبط ايتكان زماندە اوماق، آلسان، فوت، آرین، مانور آتاهان قبىلەلر بولغان. بونلر آراسندە سانچە بىك كوب بولغانلردە بار. روس عالملردن شاشقوف

«اوماق» لر حقنده «ايندیرکی یلغهسی طاماغنه اوماق خلیقینک حاضرگه چاقلی اوماور اقلرینک ایزلری بار. خبرلرگه قاراغانده آنلر کوکده گی یولدوزلر چاقلی کوب بولغانلر» دیدر. حاضرنده بولردن برکشی ده قالمینچه اوچوب (منقرض بولوب) بتکان.

«آرین» لردن ۱۶۰۸ نچی یلده هم ۳۰۰ او جماعتی یعنی ۱،۵۰۰ کشی چاماسنده صاغ بولغانلی معلوم. شول تاریخدن ۱۴۵ یل اونکچ یعنی ۱۷۵۳ نچی یلده آنلردن فقط برگنه کشی قالغان. شول آفتقی کشی ایله تاریخچی پرافیسور میلیر ۱۷۵۳ نچی یلده «قراصنویارصی» شهرنده سویلشکانلکینی یازا. حاضرگیدن یوز ایلی یل چاماسی مقدم باصولغان خریطه لرده شول منقرض بولوچی آسان، آرین لرنک اوروناری ترسیم ایدلگان. بولرنی کوزدن کیچورگانه کوکل گه ئلله نیندی تأثرلر حاصل بولا. نادانلق شوملوغنده تاتارلرغده بر زمان خریطه لرده غنه فالورغه طوغری کیلمه سون دیوب کوکل چیکدن طش فورقوب کیته. منقرض بولوچیلرنک آراسنده «ماتور» قبیله سی وار، بوقبیله ترکی قبیله بولغان. بویچاره قبیله لر اسملرینی تاریخ صحیفه لرنده گنه قالدیروب دنیاغه اوپکه لگان صمان بار اوروغلری ایله برابر بو عالم گه وداع ایتکانلر.

«طوروخانسکی» طرفلرنده ۱۷۶۳ نچی یلدن باشلاب ۱۸۱۶ نچی یلغه چاقلی بیرلی خلیقلرنک دورندن اوچ الوشی بتکان. بو طرفلرده طوروچیلرنک بعضیسی یاقوت آتالغان ترکی قبیله لر بولغانلقدن البت آنلرغده نیگی تمسز میرائلردن یاریسغنه حصه چققان بولورغه تیوش. ۱۷۴۴ نچی یلده «قامچادال» لر ۲۰ مڭ بولدفلری حالده ۱۸۲۳ نچی یلده ۲۷۶۰ گه، ۱۸۵۰ نچی یلده ۱،۹۵۱ گه قالغانلر. دیمککه بر یوز آلتی یل اچنده ۱۸ مڭ ۴۹ کشی کیموگان. طومسکی تیکره سنده ۱۸۱۶ نچی یلده بیرلی خلیقلر ۱۰ مڭ ۱۳۵ کشی بولغان. ۱۸۲۲ نچی یلده ۹۷۲۴ که قالغان. ینسی اوکروغنده ۱۸۳۸ نچی یلده ۷،۷۴۰ جان خلق بولغان. اما ۱۸۶۴ نچی یلده باری ۷،۴۸۳ گه قالغان. صاماییدلر ۱۸۲۸ نچی

یلده ۵،۱۴۰ کشی بولدفلری حالده ۱۸۶۸ نچی یلده ۴،۷۰۵ که قالغانلر. حاضرنده ایسه آنچق ایکی (۹) چاماسنده غنه فالوب نیچه یلردن تماما منقرض بولاچقلر. «واغول» لر تابلول هم تورین اوکروغلرنک ۱۸۳۸ نچی یلده ۴،۵۲۷ کشی بولغانلر. ۵۹ نچی یلده ۳،۲۸۶ گه قالغانلر. بارابا تاتارلری ۱۸۴۶ نچی یلده ۴،۹۱۸ کشی بولدفلری حالده ۵۸ نچی یلده ۴،۴۱۹ گه توشکانلر. غربی سیبیر یادهغی تاتارلرنک صانی ۱۸۵۱ نچی یلده ۴،۴۷۰ (قرق مڭ دورت یوز یینمش) بولغان. اما ۱۸۶۸ نچی یلده ۳۷،۱۵۳ گه قالغان. دیمککه ۱۷ یل اچنده ۳۱۷ کشی کیموگان.

مونه بو قورقونچای صفرلر روس عالملرینک محققلری طرفندن توپچیلاب یازغان نرسه لردر. کوز کونینک صالحون هولاری ایله یالانغی ئولانلر برسی آرتندن ایکنچیسى آرتلی آلونلی اولارق قوروب بارغانغه اوغشاشلی نادان و شونک سبیلی یارلی یات خلیقلرده کوندن کون منقرض بولوب بارالر. بو بوتوچیلر آراسنده بزنگ تاتارلرده بار. بوبلادن یات خلیقلرنی و شولنر آراسنده هم تاتارلرنی فوتقاروچی بر نرسه بار ایسه اولده (دعاء استغفارلر توگل) آنچق اوقو، علم و شولنرنک بیمشی بولغان اقتصادی حالنگ یخشیلانوبدر. هادی آطلاسفی.

لازاره فسکی اینستیتوت (*)

(مسقواده السنه شرقیه مکتبی)

موسقوا السنه شرقیه مکتبی: «لازاره فسکی اینستیتوت» نامیله یوز سندنبری دوام ایتمکه ایسه ده، اوللری یالکیز اعدادیه اولوب، اکثریتل ارمنی چوچقلری اوراده تعلیم وتربییه اولنوردی. مکتبک اسمندنه آکلاشیل چقی اوزره بو مکتبی وقتیل «لازار یانس» نامنده صاحب خیر بر ارمنی (*) «حقیقت» جریده سندن مقتبس.

جنابلری تورک لسانی پروفیسوریدر. سروریان
افندی ده عثمانلی دیلی معلملرندندر. میرزا جعفر
لسان فارسی پروفیسوری، میرزا عبدالله غفاروف
ایسه سارت و آذربایجان دیلری معلمدر.

بو پروفیسورلرک اسلام و شرقه دائر پک چوق
اثرلری واردر. بونکله برابر فردوسی ناک، عمر
خیامک، حافظ شیرازینک، سعدینک و سائر تورک
شاعرلری ناک اثرلرینی روسجه ترجمه ایتمش
لردرکه هپسی شایان مطالعهدر.

موسقوا السنه شرفیه مکتبی هیئت تعلیمیه سی
میاننده اک زیاده گوزمه چارپان لسان ترکی معلمی
و پروفیسوری ولادیمیر غوردیله فسکی جنابلریدر.
بو پروفیسور هنوز کنج اولدیغی حالده شرق دیل
لرینک باخصوص تورک لسانینک بتون روحه غوامضنه
حقیله واقفدر. روس مستشرقلری میاننده لسانی
تورکی بی تورک آغزیه تورک شیوه سیله تورک
لهجه سیله سویلین بالکیز غوردیله فسکی جنابلرینی
کوردم.

مومی الیه افندینک تورکلره و تورکلکه ده صوگ
درجه مجتلیری واردر. هر سنه تعطیل زمانلرینی
تورکیاده : استانبولده، آناتولی ده، روم ایلی ده
کچیرر. تورکلره و تورکلکه دائره معلومات توپلار،
قلمه آلبر، نشر ایدر، استفاده عومه وضع ایدر.
لر، غوردیله فسکی افندی حقیله مسلکنک صاحبدر.
چوق سنه کچمه دن مشاهیر مستشرقین سد ادینه
کیره جکلردر.

شرقه، شرفیلره، تورک و تورکلکه دائر
بازدیقلری آثارک هربری شایان مطالعهدر.

ح. صبری. آ.

قطعه

ماهیتی اثبات ایدن آثار عملدر

مقدارینه نسبتله کشی خیر و شر ایلر.

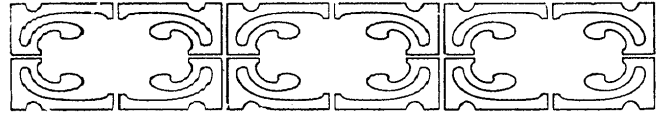
« شناسی »

میدانه کنروب اداره سی ایچون ده بیوک بر تخصیصات
وقف ایتمشدی. فقط صکره لری «لازاره فسکی
اینستیتوت» مکتبه بعض رجال دولتک تشبثاتیله بر
السنه شرفیه شعبه خصوصیه سیده علاوه ایدیلرک
لیتسه ی - مکتب سلطانیه حالته کنیر یامش و مکاتب
عالیه دن عد ایدیلمشدر. «لازاره فسکی اینستیتوت» ک
شرق لسانلری شعبه سنه (اعدادیه دن شهادتنامه سی
اولوق شرطیله) هر کس کیره بیلیر. قاپوسی ایوانلر،
آغوبلر ایچون آچیق بولندیغی کبی علی لر، ولی لر،
حسن لر، حسین لر ایچون ده هر زمان کشاده
بولنه قده در. فقط تأسفی ایدیلورکه، هر مکتبلر ده
اولدیغی کبی بو مکتبه ده بزم مسلمانلر دن بالکیز
ایکی اوچ طلبه واردر. بونلر دن ایکسی سامعین
صفتیلر لکسیال گایورلر. کندیلری دارالفنونک حقوق
شعبه سنده درلر. بو افندیلرک بریسی تاشکندی
نورالدین افندی (*) دیگرى موسقوالی احمد جان
ماقایی در.

بزم مسلمان طلبه لری آز چوق شرق لسانلرینه
واقف بولونه لری بروقتده هم دارالفنون هم ده السنه
شرفیه مکتبی درس لرینی یاپه بیلورلر. دارالفنونده
تعصیلده بولونان ترک قارداشلر مز سامعین صفتیلر ده
اولسه بو مکتبه دوام ایدوب استفاده ایتسه لر فنا
اولمازدی. بلکه اصل بلکه نیلن ثمره بی او زمان
ویره بیلیرلردی! معلومدرکه بر قنادلی فوش اوچاماز،
اوچوق ایچون بهمه حال ایکی قنادلی ارلایلدر.

موسقوا السنه شرفیه مکتبه دن اوقونان لسانلر:
تورک، عجم و عرب دیلرلریدر. فنلر: تاریخ اسلام،
تاریخ ایران، تاریخ تورکیه و بونلر ناک تاریخ
ادبیاتلریدر، بونلر دن باشقه : سارت، آذربایجان
دیللری ده اوقودیلور. مکتبک هیئت تعلیمیه سی :
عطایا، فورش، قریه فسکی، غوردیله فسکی، میرزا
جعفر، میرزا عبدالله غفاروف و سروریان افندی
لردن مرکبدرکه، عطایا، فورش و قریه فسکی جناب
بلری عرب لسانی پروفیسورلریدر؛ غوردیله فسکی
(۱) مرحوم خدابارخان ترونی اولسه کرک. شورا.

بىز كمال غيرت و متانت ايله فارشى نوردق هم حاضرده
فارشى تورامز آرقلى توشامز. بو حقلده متانتهمز
بيوك، غيرتمزده الوغ. چونكه «ميسيونيرلردن آلغان
متانتهمز» .

ميسيونيرلرنىڭ بىزگه ايتكان ضررلرنى مى غزتمه
لرمز ۵-۶ يىل يازوبده صاناب بتوره آلغانلرى
حالده آتلاسى نىڭ ماقتاوى عجبلىمازلك «فرقسنازلق»
بر حال توگلدنر. ملا نصرالدين الخوجاشى .

تعليم

تعليم و تربيه حقنده .

زمانه اقتضاسنه كوره، يگگل اصولده اوقورغه
خلقمزنىڭ كوبوسى بو كونده نوشنگاندر ديب اويلار
غه مەمکن . زيرا : هر يرده اصول جديده مكنبلرى
آچيلو، معلم و معلملر كيرهك خبىرلىرى ، اوقونىڭ
كيره كسنولرىنه علامتدر . الكده اوقوغان اصول ايله
اوچ-دورت يىل مكنبده ياتقان بالالار ، هيچ بر
سوادسز و خبرسز اولدقلىرى كىبى اعتقادات دينبهدن
ودنيا ايچون ضرور بولغان علملردن بيله معلوما-
تسز چيغىلر ايدى . بو اوچ، دورت يىلدىن چيغقانلر
آتا و آنا هم استادلىرى قارشونده ، «ملا بولمازساڭ»
(يوقسه، مكنبنى اوقوچيلر و اوقوتوچيلر ، بالالارغه
دنيا و آخرت فائدهلى بولغان روحلى علم و معرفت
حاصل ايتدرك دگل، بلكه ياش بالالار اوده تفرلاما-
سونلر ايچون مكنبده شاياروب ياتمق ايچون سالنغان
بر قاراول فوشى كىبى عمارت ظن ايدىلر ياخود
اوقوتوچيلر خلقنىڭ رغبتىن قازانوب حرمت كورمكدن
وبولغانچق صوده باله، اولماقدن غنه عبارت ايدى).
« ايندى تركى طابى باشلادىڭ » ديب ، تقى عجب ،
بدوام ، فضائل الشهور كىتابلىرى اوقور درجه ده

ميسيونيرلر جمعيتلىرى .

۷

مليت حسى ، ميسيونيرلر فائدهسى .

۱۷ نچى عدد «شورا» نىڭ گوزل و استفادهلى
مقالهلىرى آراسنده هادى افندى آتلاسى نىڭ « بىز
هم ميسيونيرلر » مقاله سنى اوقودق . هادى افندى
ميسيونيرلرغه ، يوقلاغان تاتارلرنى اويغاتوچى ، آنلر
غه مليت حسى بيروچى هم غيرت متانتگه كيترو-
چيلر ديوب قارى ؛ شونىڭ ايچون ميسيونيرلرنى ماقتى .
لكن بو قزلى ماقتاوى درستى ايكان ؟ واقعهده
ميسيونيرلر بىزگه شوندى فائدهلىلر مى ايكان ؟

روسبهدهكى ميسيونيرلر و ميسيونيرلىق سياستنى
بيك كوب زمانلردن بىرلى دوام ايتسهده ايلمينسكىلر ،
..... لر و لر قزان مدرسهلر ينه كروب
ميسيونيرلىق ايتسهلرده ، حتى بعضيلرنى چوقندىرغه
موفق بولسهلرده بىزده هيچ بر تورليده مليت حسى
قوزغالغان يوق ايدى . اكرده مليت حسينىڭ كو-
تاريلوى ميسيونيرلردن بولسه اولچاقلرده اوق
كونارلك لازم كلور ايدى . اول وقتلرده عوام توگل
حتى شا كردلر مليت حسينىڭ نى ايكانينده بلىمى ايدىلر .
بىزدهكى مليت حسى حرىتدن سوگننه باشلاندى ؛
شونكا كوره بونىڭ سببىن ميسيونيرلردن توگل ، بلكه
ملى غزتهلردن ، ياڭى رسالهلردن « ياش مطبوعات »
مزدن ئىزلىرگه كىرك . بوققه ميسيونيرلرنى ماقتاب
عوامدن ، معيشت چيلردن بد نام آلمازغه تيوش .

درست ، ميسيونيرلر بىزده متانت ، غيرت وجودگه
كيتوردىلر . لىكن نيندى ائشه متانت ؟ نرسهده غيرت ؟
مونه شول اشلرده : بئون غرب مدنيتنه فارشى
كيلورگه ، هر فائدهلى ياڭى اشكه آرقلى توشارگه ،
روسچه اوقورغه حتى آز زمانده الفبا بلوب تيزرەك
دين طانورغه كبركمازلىكنى اثبات ايدىرگه . بونلارغه

علوم و معارفنی خاتون۔ قزلرغہده لازم ایدیکنی
توشنوب، تیوشلی چاره‌ارینه کریشه باشلاولری ترقی
نڭ برنجی آدلای دگلده، نه‌در؟

بو کونگه قدر بعض کیسه‌لرنڭ هجومی، ملی
ترقیمزگه مانع اولدی. بونلر شریعت اسمندن خرافتلر
وصوفی، سوخته‌لر فکرلری تاراتوب اولگی جهالت
ایله اولگی غفلت ده یوفلانمق اولوب «ملا بولماز-
سڭ» دیه کوکلن قایتارلر ایدی. صاوم صغری
کبی جهالتدن استفاده قیلوب جلی سوت ایهمک
فرضلری، کلام شریفده معنالی شفا آیت‌لرن اوز
فائده‌لرینه تفسیر ایدوب، اوشکرو توکرولر اورنینه
مقدس کلام شریفی ایچنده‌گی حکمتلی سوزلردن
حقیله فائده‌لنو تیوش ایدیکن توشونه باشلاوچیلر
بولا باشلاغاچ، نه‌وگیلرنڭ فارشی طورمقلری طبیعی
ایدی. لیکن، اساسسز دعوالری اورونسز، نیگزسز
بنالری تیزچوریه‌چگی معلوم‌در. اهالی حقیقته تامامل
توشنگاچ بونلر اوز اوزلرندن محو اولاچقلردر.
حاضرگه خلقنڭ بر آز آڭلاشماغانی و «اصول جدید
مکتبلرندن بر نرسهده چیقمادی. پالته، توژورقه،
آق یاقا کیونگه بولدی» دیب اسابسز، قورالسز
حروف هجا تانورلق ابتدائی مکتب‌ایله، دین تانور
رشدی، اعدادی قسملردن، مهندس ودوقنورلر،
یوربستلر کتولری هم اصول جدیده یاخود تعلیم
وتربیه‌گه هیچ دخلی ومناسبتی بولماغان، زمانه
کوچلاویله میدانه چیقمش کیوم مودالرینی اصول
جدیده مکتبلرندن کورولریگنده‌در. شونڭ ایچون
اهالی قلی کوز برله قاراش‌درغالب، ایسکی
فکرده‌گی‌لر تورلی طرفقه صوغیلب قاریلر. حاضرده
ممکن قدر ملی روحده دین طانورلق اووقوغاچ
ایشگی آچیق اسبابلی قورالی بولغان حکومت مکتبلر-
ینه هنر وصناعت اووقوغه آچیلغان مکتبلرگه کرزگه
ممکن.

احمد جان بیکتیروف.

چیغه‌لر. فرصتی باریده، ترتیبسز فلانسز بری
آرتندن بری عربی کتابلرغه توشروب، قوری
عباره‌سنگنه اوقوب، معناسی ایله مقصدن خبرسز
قالسهده «عالم» اسمنه نائل بولالر ایدی. بو عالم
اسمنده ملا خلفه بولوب چیقغان ذاتلرنڭ اون-اون
بیش یلدر عمر صرفی ایدیده حدیث شریفی،
تفسیر، تاریخ‌ادیان و تاریخ‌عمومی، جغرافیة وحساب
کبیلردنده خبرسز بولوب، استقباللری ایچون
اویسز و برده خبرسز بولماقلری طبیعی ایدی. ایشته
تعلیم وتربیه اصولمز برنیچه عصرلر ترتیبسز وهیچ
برقاعده (پروگرام) سز دوام ایتوب کیلگانندن صوڭ
اڭ چینگه یتکچ، قیینلق و کوچ برله ن بولسهده
ابتدائی، رشدی آز بولسهده اعدادی قسملر بر
تورلی یکنگله اصولغه قویولوب فاعده‌لی ترتیبکه
وضع قیلنه باشلانیدی. بو حاللرده کیله‌چکده برر
تورلی اصلاح بولونور امید کیولمکنده‌در. تیزدن
بولماسهده آز آز تعلیم وتربیه اشلری ترقی ایده-
چکدر. زیرا: قورالسز واسبابسز اورونلردن ئلله
نیندی درجه‌لی ترقیلر کوتمک بیهوده ایدیکی معلوم-
مدر. تعلیم وتربیه اشلرین زیاده‌سیله ترقی ایتدرو
ایچون، ضرور بولغان اسبابلرن، ممکن قدر آسان
طریقلرن کورساتو، بالالرنڭ حسیات روحیه‌لرینه
موافق کتابلر حاضرلاونی تجربیه کورگان معلم ومعلمه
لرگه تابشلورلور. ملتیزنڭ تعلیم وتربیه‌سندن استفاده
کورر ایچون اووقوغان بالالرنڭ عمرلری ینه‌ده بیکار
اوتمازلک، استقباللری ایچون کیرهک بولغان اقتصادی
جهتلرینی ومعیشتلرینی تأمین ایدرلک روشده هنر
وصناعت اشلرینه‌ده اهمیت و بررگه وقت یتمشدر.
برنیچه عصرلر قرون وسطی ترتیبی ایله یوقلاب
کیلگان ملت، اقتصادی محاربه‌ده مغلوب اولغانلرنی
سيزارلک بر حالگه کیولوری، شایان تشکر در.
بالالرنڭ ابتدائی معلمه‌سی و اخلاق مربیه‌لری بولغان
وبالالرده کوبرک وقت آنالر فوینی، آنالر ایته‌گی
و آنالر تیره‌سندده صیقل دورن اوزدرغانغه هم
شریعتزده ایرلرگه گنه خاص بولماینچه عام بولغان

تربیه و تعلیم

دورت یل ایچنده مکتبه اولورغه تیوشلی فنلر ۱۷ نچی نومورده سانالغان ایدی. مذکور فنلر ساعتلرگه اوشبو روشده تقسیم ایدیلورلر :

دورت یلده مجموع دروس	۴ نچی صنف	۳ نچی صنف	۱ نچی صنف		۱ نچی صنف		
			۱ نچی یارتی	۲ نچی یارتی	۱ نچی یارتی	۲ نچی یارتی	
۳۲۴	۲	۲	۴	۵	۴	۶	قرائت ترکیه
۲۰۴	۱	۲	۲	۲	۲	۵	حسن خط
۲۲۸	۱	۲	۲	۳	۳	۵	از بر
۳۵۶	۴	۴	۴	۴	۳	۴ (*)	حساب
۲۶۴	۳	۳	۳	۴	۳	—	علم حال
۲۸۸	۳	۳	۴	۴	۴	—	قرائت عربیه
۶۰	—	—	۲	۲	۱	—	قواعد کتابت
۱۰۸	۲	۲	۱	—	—	—	جغرافیا
۱۶۸	۳	۳	۲	—	—	—	تاریخ
۹۶	۲	۲	—	—	—	—	انشا
۷۲	۲	۱	—	—	—	—	روسچه
۴۸	۲	—	—	—	—	—	صرف ترکی
۲۴	۱	—	—	—	—	—	حفظ صحت
۲۰۲۴۰	۲۶	۲۴	۲۴	۲۴	۲۰	۲۰	هفته‌ده مجموع دروس هر کون اشتغال
	۴ س. ۲۰۰ م	۴ ساعت	دورت ساعت	دورت ساعت	۳ ساعت ۲۰ م	۳ ساعت ۲۰ م	

حساب - ۶۸ درس . بوزگه قدر تعداد ترقیم و اعمال اربعه رقم ایله ذهنأ، حل مسائل ذهنأ فقط. علم حال - ۳۶ درس . کلمه توحید کلمه شها. دتنی درست آیته بلمک، ایمان اجمالی، هم رسول علیه السلامنک اسمی و باباسینک اسماری بلنورگه تیوش

قواعد کتابت - ۱۲ درس نیندای حرف قو- شیاب یار یله نیندایر قوشلمی یاز یله حرکات حرفیه لر دک فایسی نیندای او نغه یاز یله شونک قاعده لری اوک اتیلر شوگا مریئل یازدریلور . قرائت عربیه - ۴۸ درس . حرکه رسمیه لر، تنویلر، تشدیدلر هم الی لاملرنی درست اوقی

مذکور فنلر هر صنفک اوشبو روشده اوشبو قدر اولورلر : بر نچی صنف ده :

قرائت ترکیه - ۱۲۰ درس . بر نچی یلده حر- فلرنی شکللرینی بلوب قوشوب هم آیروب اوقی یازا بلورلک . صوکره فسقه جمله لردن مرکب حکایه لرنی آکلاب اوقورلق اولورغه کرک .

حسن خط - ۸۴ درس . اوچ سرفلی دفترگه هر حرفنک شکلینی کورسانولگان روشچه آیروب هم قوشوب یازا بلورگه کرک .

از بر - ۶۶ درس . برم برم اینوب طولغان کلمه لرنی درست یازارلق اولورغه کرک .

(*) بر آیدن صوگ

ايچون روح بولماسون. اوزمگه كېلساك بالالرنىڭ روھىنە موافق و آنلرنى فائىدەلى صورتدە قىزىقارلىق يازغان كىتابلارمىزدا يوق، بولغانلار يەنە طارالمى، آلېمىلر دېھ ناسىرلر زارلانالر. بىلىم مەكتەپ مەھەللىرى اجتەھاد ايتىمى ياكە طورمىش صغىرمىمى .

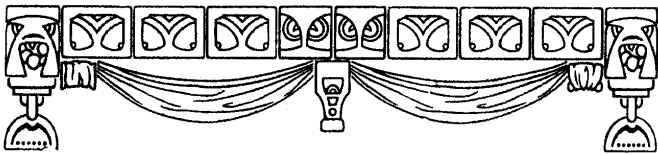
ھەر حالدە بو مسئلەنى اونوتورغە تېوش توگىل. ياكادىن چىقارچى تىجويد، علم حاللر اورنىنە ياكە اوشدروب تويوشدروب يازغان مەكتەپ كىتابلىرى اورنىنە شوندى نرسەلر تارالسە ياخشى بولور ايدى. ياكى يازوچىلر انشا الله بو اورنىدە بوش فالدىرماسلر دېھ اميد ايتلەدر. معلم . ن . دوياوى

بىلكە عربچە قىسقە جەملەلرنى آستىلى اوستىلى لرنى اوقى بىلكە، سورە فاتحە، كوثر، اخلاص و معوذتېننى كوگىلدىن اوكرانمىك. ايشتە بىرنچى صنف ايچون اوشبو قدر معلوماتنى جامع درس كىتابلىرى تىرتىب ايتمىك لازمدر . م . ف . مرتىزىن .

بىزنىڭ مەكتىپلر .

II

مەكتەپ بالالارمىزنىڭ روھىنى چىقارغىنى سەبەب بولغان شىلر جەملىسەن بىر سەپ مەكتەپلارمىزدا كىتاب خانەلر اولماوى، كىتاب خانەلر اولسەدە آنلرغە قوياقلىق كىتاب يوقلغىدر. مەكتەپ ايچون يازغان ھەر كىتاب اوقتولورغە يارامغان كىتاب خانەلر ايچون يازغان ھەر بىر كىتابدە بىك مقبول اولوب بىتمايدىر. مەنەچە ئىلگىرە قدر بىز مەكتەپ كىتاب خانەسى ايچون بىر تورلىدە خەدەتكە تونونا آلمادىق. ئە اى توقايىنىڭ جەن پەرى خەكايەسىنى تىسۋىر ايتكان شەلرن « مەكتەپ مەكەتاتى » اسمندە « صباح » و قىيوم افندىنىڭ « بوش وقتلردىن » آلوب بالالار كىتاب خانەسى اسمندە « مەعارىف » نىش ايتەلر بوغاي. لىكن بونلر فقط باشلانغىچقە بىت . بو اورن ھەمان بوش ، خەدەت مەيداندا كوينچە آچىق طوردا. اخلاص ايلە بو بابدە خەدەت ايدىرگە تونونغان كىشى ھەمان كورلەدى. لىكن كىتاب خانەلرنىڭ بالالارغە ايتكان تاثيرن اويلاساق تىزىرەك اشكە تونونورغە كىرك . روسلردە مەكتەپنىڭ زورلىقى كەچكەنلىكى ايتبارى ايلەگنە توگىل، بىلكە بالالرنىڭ ياشى ايتبارى ايلە ئىللەنى قدر كىتابلر بار. مەن اوز كوزم ايلە كورگانلر مەكتەپ يەنى ياشىدەگى بالالارغە ۱۷ كىتاب، ۸ ياشىدەگى بالالارغە ۲۱ كىتاب، ۹ ياشىدەگى بالالارغە ۱۴ كىتاب، ۱۰ ياشىدەگى بالالارغە ۳۰ لاپ كىتاب . پاسرىتنيك ، ازنانىھە، صىطىپىن لرنىڭ بالاننىڭ ياشى سانى ايلە يوزەر تورلى كىتابلىرى بار دېھ ايشتولەدر. بو صورتدە مەكتەپ اشقافى فقط بالالارغە مەخسۇس يازغان كىتابلر ايلەگنە طولاقچى . ايكى اوچ كوندە بىر آلماشدروب اوقوغان بالا قىش بوپىنە نە قدر كىتاب كوررگە كىرك . بىس روس بالالرنىدە نە

مەسئەلەلەر

قىزىلچار - (عىنا) : (۱) فازان باسماسى قرآن لرنىڭ آياغىندە : « قەتەم بنظارة فلان بن فلان » دېھ يازلدىغى حالدا استانبول ، مصر و ھىند - ستان باسمالىرىنىڭ آياغىندە و باشىدە اوندای يازولر كورنمەيدى . موندە آيرما نە ؟ (۲) بىرىگى يىللردە قرآن حكىمىنىڭ باسماسى خەقندە سوزلر سويلەنوب ، صفى ملانكىدە قىلاغىنە كىرەش اولسە كىرك - دوخونوى صابرانىھە غە مەراجەت ايتوب طىنشلىرىنى اصلاح قىلو خەقندە فتوا سورار . اوفاماملىرىنىڭ « بىزگە موگىز چىقارونىك كىرك ؟ » دىدىكىلر فەكرگە بناؤردى جوابى قايتارلور . طىنشلىرىنىڭ اصلاحى يەنە نامەين بىر وقتقە تاخىر اولنور . باقچە سەراىدە غەسپرىنسىقى جىناپلىرى تورلى قەدەدە كىلام شىرىفلر باستروب نىشرايتەر . اوفاماملىرىنىڭ فەكرى سورلماست . بوندە آيرما نە ؟ (۳) قرآن حكىمىنىڭ رەسەن آرىغى زەمانچە ، تىرتىبىن بىرىگى زەمانچە اصلاح ايتوب فازاندا توگىل، بىلكە ايرقوتسىقىدە بىرەو باستروب نىشرايتسە موگەدە صفى

یازلمش مقاله لرده صاحبلمری معلوم اولیق شرطدر . یازدقلرگز عینا باصلور، زور یاگلش ایدیکی اثبات قیلنسه، تصحیح ایدلنور. هر حالده بو زور یاگلش لرنی وقت کچرمکسزین اعلام فیلوگزننی صمیمی صورتده اوتندک، کلدیکی ایله الگ ایلك چیقاقچ عددده اعلان ایتمک وظیفه مزدر .

آتاباسار - قرآن شریفده بیان ایدلمش مؤمن بهارگه ایمان کنوروبده، اعتقاد و عمل خصوصتده، رسول الله حضرتلرندن صوگ مشهور اولان منهلردن بررسینه تقلید اینمامش کیمسه لر، شریعت حکمینده کوره کافر اولورلرمی، یاخود گناه کبیره صاحبلرندن سانالورلرمی؟

عثمان عبدالرشیدف

«شورا»: - منهلردن برینه ایارمکنی اصل ایماندن یا که کمالندن جز دبه علم اعلی آراسنده دعوا فیلوچی وارلغی بزگه معلوم دگل . شونگ ایچون محمد علیه السلامنی تصدیق و اقرار ایدوچیلر مؤمنلردر . خواه منهلردن برینه تقلید ایتسونلر، خواه ایتماسونلر . بوند شهبه لنورگه اورن یوقدر .

سعید پاصادی - مشهور عالم آراسنده «ابن حجر» دبه مشهور ایکی عالم وار ایمش . بری «عسقلانی» و ایکنجهیسی ده «هیتمی» و «مکی» نسبتلری ایله بورر . بونلرنگ قانغیسی عالمراک و سوزی اعتمادلیراندنر .

«شاگرد»

«شورا»: - دارالفنون پرافیسوری ایله محل مکتبی معلمی آراسنده نسبت یورمادیکی کبی بو ابن حجرلر آراسنده ده نسبت یورماسه کرک .

بورری - «شورا» ده یازلمش «پیلا کوز» مقاله سسی مناسبتی ایله مطبوعات آرنلی دخی بر مرتبه ناوشمنی ملت که ایشندر مکهچی بولدم . سوسیال-لیستلرمز آمریقاده فوش ایتلری آشاب یاتوچی

حضرتنگ امضاسی و اوفا اماملرینک فتواسی کرکی؟ نه چیتدن، شرعایی؟ فانونامی؟ (ع) ایوان ایوانچلر اوز حسابلرینه قران باستروب ساتارلر . موگه ده صابرانیه رخصت بیرمشمی؟ اوز بیتنی ایله اشله مشمی؟ شولرنگ جوابی شوراده یازلسون ایدی . «تورک اوغلو» .

«شورا»: - بو طوغورده جواب یازلور .

تاشکنند - ایر ایله خاتون آراسنده عقد نکاح حقنده دیمچی اولوب یوروچی کیمسه لرگه آیتولمکده اولان «یاوچی» سوزینی ترکستانده طبع ایدلمکده اولان بعض اثرلر «زوجی» دبه تصحیح ایتمشلر . حقیقت حالده بو سوز عربچه دن آلتوب و مذکور «زوجی» سوزندن محرفمیدر؟

عبدالعزیز مناسیوف

«شورا»: - بوسوز خالص اوز مالهن (ترکیچه سوز) در . «یاوچی» نی «زوجی» دن محرف دیمک «کامزول» سوزینی «کم زائل» و «ترزه» نی «بارز» دن محرف دیمک کبی اصلسز بر دعوادر .

چاللی - (مینزله اویبازی) بو کونده «امام غزالی» اسملی یاکی بر رساله آلوب مطالعه ایتدک . دورت اورنده زور یاگلش بار .

امام مدرس

«شورا»: - امضاسز مکتوبلرنی درج اینمک حتی که اوقومقده عادت دگل ايسه ده «امام غزالی» سوزی کوزگه نوشدیکندن بو مکتوب اوقولدی همده «امام غزالی» حقنده اولان یاگلشلرنی بیلورگه آرزومز کامل اولدیغندن درجده ایدلدی . ۹۰ بیتدن عبارت رساله ده زور یاگلش دورت گنه اورنده او- لمقینه تعجب ایتدک . بو بیک آزدنر، دخی بر مرتبه اوقوب چیقسه کر احتمال دخی تابارسسز . مرحمت ایدوب شونلرنی (بیتلرینی کوستروب) یازوب امضاگز ایله زکازنوی صورتده اداره گه کوندر مکیگزننی رجا ایدمه مز . ردیه ، مناظره ، انتقاد طرز لرنده

اشعار

روضه مطهره ده.

ای نبی محترم کوز صال سفیل بوامته
 کور حقیقت کوزلرک برلن نه اولمش ملته
 ایتدی عصیان امتک حلقغه هم علمیته
 ای رسول! دوشدی عاصی امت بو کون کوب ذلته
 باق، نچوک فالدق عصرلر دنیبر و مک ظلمته
 کور نظر صالدی آلا، احکام اسلامیته .
 ای خدانک دوستی حضرت رسول کدم سکا!
 ایلیمن قانلی شکایتی مویبمدن ادا
 تدریجا یوز طوندی ٹولمک اوزره اسلاملر دها
 هر که مسلم وار ایسه فوق الارض تحت السماء
 آه! آیاچ کلدیلر پک پک یاقن معویته
 باشقهلر عنندنه فالدق حال معدومیته .
 کلتروب وار ثلرک بو کونگی حالگه بزنی اول
 طوندیلر ظلمت دنائت چوقرینه مسلك و بول
 طوغدی ذلت شمسی هر یاقلرده آست اوست صاغ وصول
 کندی حسن اعتقاد اولندی بدعتلر قبول
 ایتدیلر نفرت آلا جفا ادای خدمته
 چه چدیلر نفاق حسد تخمن بو روحانیته .
 اوزلرینه عالم اسمی برله رفعت بیردیلر
 انبیا اورنینه مقام وراثت بیردیلر
 حقدن اولدیلر کنار، غفلتگه خدمت بیردیلر
 ایشته بو کونگی روش برله اسارت بیردیلر
 اوزلری ضد، هم بزنی سوق ایتدیلر ضدیته
 آوداروب هر بر نفاق ضدلقتی مشروعبته .
 یر یوزنده کوب سیاحت ایلدم بیک کوب زمان
 بر مسلمان کورمدم کوکلی جراحندن امان
 فالماغان برسندده عصر سعادتدن نشان

اشچیلر ایچون قایغردیلر، غزته لرمز اوز قوللری
 ایله اوز تاماقلرینی طوبدررغه حاللرندن کلیمکه
 اولان خانملرغه طرفدارلق فیلدیلر. اماملر نك
 معیشتلرینی تأمین ایتمک حقدنه حسابسز مقاله لر
 یازدیلر. حالبوکه اماملر نك معیشتلری تأمین اید-
 لهشدر. ایدلماش ایسه آنلر نك صوبرانیه لری
 وار، اول قایغزر بر چاره سینی بولور. آنلر اوز
 لری ده بالغ و مقتدر اتالردر. بو کونده ملت آنلر
 قولنده؛ بر آدم قایغرتما دیغی وقتده ده آنلر اوز
 قایغولرینی اوزلری کوررلک. خانملر حقدن سوزم
 یوق. آنلر ملت آنالریدر. شویله ایسه ده آنلر
 آراسنده اوزلری ایچون اوزلری قایغزلقلری بار.
 آنلر، سوزلری ایله ده اشلری ایله ده کندیلرینی
 دنیاغه کوستروب طورالر، سوزلرینی یغشی غنه
 ایشتدره آلالر. اما روسیه اسلاملری ایچنده اولان
 اعمالر (صوقورلر) حقدنه هیچ بر قایغروچی وسوز
 سوبلاوچی کورلمی. بو مسکینلر گویا خاطرلردن
 چیقمش. اونودلمش بتمشلردر. ایشته بزنگ اوشبو
 طوغر وده غزته لرمزگه و محررلرمزگه اوپکه مز الوغ.
 بز اعمالر نك علمه زده یوق هنر مزده! یوقسه بونلر نك
 معیشتلری اماملر معیشتلرینه کوره گوزل ظن اید-
 لورمی؟ نایاق طوتوب اویدن اویگه خیر صوراشوب
 یورمکه، رمضان شریفی آینده قرآن صانتوب یا که
 اوشکروب و توکروب یورمکه اولان مسکینلر
 سزنگ طوغمه لرگزدر، بونلر حقدنه چاره ار کورمک
 سزنگ اوستگزگه بورچدر، بونلر نك تربیه لری حقدن
 سزله مسئولسکز، بوندن خبرگز اولسون! شهرارده
 اولان «علمای مجلسی» اسملی مجلسلرده بو بختسزلر
 حقدنه مسئول اولمقدن بی طرف طوروب قالمازلر.
 بو صوقورلر نك تربیه لری حقدنه برر فکرگز وارمی؟
 روسلردن بر آزغنه اولسه ده عبرت آلورغه هنوز وقت
 یتما دیمی؟

املا ایله یازدروچی اعمی محمدجان نعمان زاده.

شەمىدى حقنى ايتۇدون بوش قالدى مسجد منبرى
 قىل ترحم بزرگە، پارلاسون حياتك جوهرى
 آل ظالمىدن مروتكلە باقى مليتە
 بر كىلبىك يوقلى عالمىدندە موجوديتە .
 م . واقف استرخان .

همەسى رذىل سفىل اسلام بلەن تولغان جهان
 باش وقتىدن آپرىلوب كندىم ديار غربتە
 باشلادم آنلر ايچون حسرتلە مشغوليتە .
 مەلىكت دولت بلەن مستقل اسلام قالماغان
 ايسكى عصرنك خليفەسى وسلطان قالماغان
 همەسى توتقون اسپر بر حر مسلمان قالماغان
 كلبا ئولگان بىرنەدە حيات جان قالماغان
 دوشدى امتك بصيرت اهلى يوز مك حسرتە
 جە يدى ظلمت آغاچلرى تامر حرىتە .
 آه ! كلوب بر كون توزه لورمى بو چركىن حالمز ؟
 نكرىنك لطفى عنایتندە استقبالمز !
 پارلايورمى بر نجوم بختمز - اقبالمز !
 لفظ غفلتدر، فكر - هم فيلمز و قالمز
 بيلمزم كم صالحى بزنى بو كى حىثيتە ،
 كم جنابت ايلدى اسلام وانسانيتە ؟
 اى كوزم ! فان صق هنوز، آپسون خلق عرفان بابن !
 يوقلاغانلر اوبغانوب آلسون بو غفلت يورغانون !
 بر كوريمچى ! دنيانك مسلمگە جنت اولغانون !
 بو قارانغو تونگە نورلى شمنى ياقسونلر طاغن !
 جەلە ارباب عقول كلسون حاضر امنيتە
 بز ابدى قالمشز مظلوم ومهزونيتە .
 اى مقدس روضەنك شارعى حق پيغمبرى !
 سن ايدك بو ملتك جەلە حقايق رهبرى

دوسم (*) قبرى يانندە .

قوتلى بولسون طالغانك بو مەنگىلك راحت، دوسم !
 سىن موني كودىن نلى ايدك، موني قوتلى دوسك ! ..
 سىن ايرى بولدك جهانك بر توشن دە سويماذك !
 بر كشى، بر نرسە سن دە، بر أشن دە سويماذك !
 كوردك آرتق دنيا بختىدن بو يرنك تختنى ،
 قبرىكا قارشو قبول ايتەس ايدك ير تختنى .
 هر وقت سويلى ايدك سىن بو قبر راحتلگن ،
 قالماغاندر غبطە ايتكان بر شىك شايد بوگون ! ..
 يوقلا راحت، استراحت ايت ابد، ايندى حاضر
 بار طنچسزلىق، پوشانودن يابا سىنى قبر .
 مین دە طويدم بو عبث ماورمش، طاوشلى دنيادن ،
 تيز كرم ير آستونە، مەنگىلك اورنە ياطام ! ..
 « حبيب »

(*) دوستم .

تەكرىمە .

تەكرىگە موين سونماغان
 مخلوقغە، موين سونو يوق !

سىنى، رىم، بلەلەيم، كورگانم يوق بر اورندە دە
 سىنكا نىچك يیتە آلیم، كوررگە يوق اویمدە دە .
 شولايدە یش، همان تلدە سىنك اسمكى تکرارلیم،
 الوغ اول، زار، دعالمىنى طىكلار، ايشتور، آ..... دیم .
 كم اول تەكرى ؟ فايلا صوك اول ؟ آنى نىكشرمى هيچ كوكلم،
 جانم آكغار ابالشكان، طورالمى تىك ضعيفى نلم .

سوز اوندەشمى عذابلەنسەم ، يە محنت باصسە يورەكنى -

يىبەرەم آڭا دعالر ، يورەگەدىكى تەلەكنى .

سورىم ، يىغلىم ، آوام يىرگە ، موين صونام آڭاغنه

تەلەكلەمنى توب قادالا طاماغە .

اي الله ! معبودم ، ربم ! الوغ قوتلى سين الله !

فارا ! آردم ، حالم بتدى ، اشانچلردە يوغالا .

آداشدم مين ، كورنىمى يول ، ساتاشدم ئەللە ، يول طابىمى ؛

سورىم سىندىنگە اوز يولنى كورسەت ، آياق آتلىم .

قارىم شرقە : قزل قوياش چفارغە دىپ طورا آندە

بوتون عالمگە ياقتيباق اشانچلرى بار طاڭدە .

لىكن سىن دەشميسىڭ ، جواب كوتوب طومانندە چولغاندم ،

كېرەكلى بر جوابنى يىرووكنى كوتوب قالدوم .

طوواچق ايرتە نڭ فارا كىيلىغندە طورام « فوق » داي ،

بلىنى يول - كوزم كورمى « طورى يوللر » تمام يوق داي .

سىنى ازلىم ، طابالىمىن - « يولنىكى » كورسە تور ايدىڭ ،

« طومان » بتسە ، « قوياش » چقسە - بوررگە ئوبرەتور ايدىڭ .

سو نچە لەى .

نوعه

تدبيرلر قىلمق . ۷) مسلمانلر كوب اولان اورنلردە « اتحاد و اسلام » جمعيتى شعبەسى آچوب نظام دائرەسندە وظيفەلرنى اجرا ايتەك ، عومومى منفعتلرنى صاقلار ايچون غزتە و ژورناللر نىشر ايلەك . ۸) لوندن شەرنده جامع شەرىف بنا قىلور ايچون هر طرفدن اعانت يىغىق .

۳۷ عددندە اولان خاصيت - ۳۷ عددنى ۳ گە و ياكە بر قاچ ۳ دن عبارت اولان عددكە (۶ - ۹ - ۱۲ - ۱۵ - ۱۸ - ۲۱ - ۲۴ - ۲۷ كىبى) ضرب قىلىنسە حاصل ضربدە احاد ، عشرات و مئات درجەلرندە اولان رقملر بر تورلى اولەرق چىقار . ايرتە قارتايوغە و عمرنڭ قسقه لغينه سىبىلر -

لوندن شەرنده « اتحاد و اسلام » جمعيتى - بو جەمىتنڭ مقصدى اوشبو شەيلردن عبارتدر : ۱) مسلمانلرنڭ دىنلرى و اخلاقلىرى ، اجتماعى حاللرى اصلاح ايدىلەك ايچون طرىشمق و بوڭا لازم اولان چارەلرنى تابىق . ۲) بتون دنياده اولان مسلمانلر ايچون بر مركز تاسىس قىلمق . ۳) مسلمانلر آرا - سنده اولان قارنداشلك اصولىنى ترگزمك . ۴) مسلمانلر و اسلاملر ضررىنە دشمنلر طرفندن ايدىلمش افترا و اسنادلرنى مدافعه ايتەك . ۵) نە برده اولسەدە اولسون ، ياردم گە محتاج اولان مسلمانلرغە ياردم قىلمق . ۶) چىت مملكتلردە اولان مسلمانلرنڭ دىنى و مى رسملرىنى عربت اوزرنده يورندىرمك حقندە

عقد ازدواج ايتدى . اوشبو يىل ۲۱ نچى اييوندە وليمه جمعيتى اجرا قىلدى . ۱۷۸۱ نچى يىل يىنوار ۲۱ نده بر اوغلى دىياغه كلىدى . ۱۷۹۱ نچى يىل ۲۱ نچى اييوندە مملكتدن قاچدى . بوندن سوڭ اولم ايله حكم ايدلوب حكم نامه سینه ۲۱ كيمسه امضا قىلدى . روسيه ده وبا - رسمى حسابلرغە كوره اوشبو يىل ۱۱ نچى سىنتابرگە قدر روسيه ده وبا ايله ۹۷۰۰۰ آدم وفات ايتمشدر .

مشهور كىتبخانه لرنىڭ ئاسىس تارىخلىرى :

- ۱۴۱۷ - ۸۲۰ واتىقان (روماده)
- ۱۴۳۶ - ۸۳۹ ايمپراطور (ژياناده)
- ۱۴۴۰ - ۸۴۴ مكتب على (طورىن شهرنده)
- ۱۴۶۸ - ۸۷۳ مارسىانه (ونديكده)
- ۱۴۸۰ - ۸۸۴ اوقسفوردده
- ۱۴۸۳ - ۸۸۷ قوپنهاق ده
- ۱۵۴۴ - ۹۵۱ لىپسغ ده
- ۱۵۵۶ - ۹۶۳ درس ده
- ۱۵۹۵ - ۱۰۰۳ كىتبخانه مىلى (پارىژ)
- ۱۵۹۵ - ۱۰۰۳ قرال كىتبخانه سى (مونىخ)
- ۱۵۹۶ - ۱۰۰۴ اسكورىال (اسپانيه)
- ۱۶۰۸ - ۱۰۱۷ آمبرواز (ميلان)
- ۱۷۱۲ - ۱۰۲۰ قرال كىتبخانه سى (مادريد)
- ۱۷۱۹ - ۱۰۲۸ كىتبخانه اندرون (استانبول)
- ۱۷۲۸ - ۱۰۳۷ ايمپراطور (پىتربورغ)

دوغوميه و بوناپارت - فرانسىه آفئىتىرلرنىڭ بوناپارت بىڭ باشى اولدىغىدىن سوڭ مشهور گىنيرال - لردن دوغوميه ، بوناپارتنى بر مجلسده عسكىرى مأمورلرگە تقديم قىلوب اوشبو سوزلرنى سويلامش : « افندىلر : سىلرگە غايىت مستعد و ذكى بر عسكىر تقديم ايتەم . مملكت ايچون بو آدمىن الوغ خدمتلر اميد قىلورغە اورن وار . سىز ، آنىڭ يوقارى كوتار - لوبىنه خدمت ايتماسە كزده اول اوز اوزىنى يوقارى كوتاررگە مقتدردر ، سىزنىڭ خاطر كزگە كلىمامش منصبلرغە ايرشمك يولىنى اوزى بىلورا . » (اگرده دوغوميه شرفه ، مسلمان اولوب ده ايشانلىق ايتسه

- (۱) فايغورمق ، حسرتلنمك .
- (۲) بر نرسه حقنە دائم فكرده اولمق و اونكانە اولان دىياوى اشلىر ايچون اوكنمك .
- (۳) قورقمق ، افراط درجه ده شادلانمق .
- (۴) كونچى اولمق ، و دشمنلردن اوچ آلورغە طريشمق و آنلرنىڭ هلاك اولمقلىرىنى كوتوب طور - مق ، آنلرنىڭ عىبلرىنى ايزلاب شغىلنمك .
- (۵) آشامق و ايچمك طوغروسنە قاعە سزلك .
- (۶) سوڭ ياتوب ، سوڭ طورمق .
- (۷) سفاهت ايله مبتلا اولمق .

بيوك تارىخ عمومى - استانبول شهرنده كىتابچى ابراهيم حلى « بيوك تارىخ عمومى » اسمى ايله بر تارىخ كىتابى نشر قىلورغە باشلامشدر . زور قولده اولان بو كىتاب ۶۰۰۰ صهيفه ده و ۱۲ جلدده اولوب ۲۰۰۰ عدد رسم ، ۶۰ خرىطه ۲۴ ، دانه رسمى كارتىنه لرى اولهچقدر . محررى عثمانلى تارىخ جمعيتى اعضالرنىڭ رىفق بك اولوب تركى تىلنە يازلمش اثرلرنىڭ اڭ اهمىتلىلرنىڭ اولهچقىنى ظن قىلەر .

الوغ عنوانلر - بو كوندە دىيانىڭ اڭ الوغ عنوانلرى (تىتوللرى) ايران مسلمانلرنىڭ اولدىغى معلومدر . اوشبو الوغ عنوانلرنى كوتاروب يورتىمكىن آرىش اولسەلر كرك ، بونلرنى بىترمك حقنە مشورت باشلانمشدر .

ارواح عالمىدىن يازلمش وصيت - آمرىقاده ولىام كروال اسەلى كيمسه وصيت نامه قالدردىغى حالده اوشبو يىل اييون آينده وفات ايدوب اولىگى خاتونىدىن بر اوغىل ايله بر قز و ياش خاتونى وارث اولهرق قالمشلىر . شمدى آمرىقانىڭ مشهور دعوى وكىللىرىدىن برى خاتون طرفىدىن وكىل اولهرق ولىام كروال وفات اولدىغىدىن سوڭ ارواح عالمىده ياز - دىغىنى دعوى قىلوب محكمەگە بر وصيت نامه تابش - مشدر . بوندە ايسە مالنىڭ كوبراك قسمى ياش خاتون غە تعيين ايدلمشدر . « الحضارة » .

فرانسە قرالى لوئى و ۲۱ نچى عدد - فرانسە قرالى ۱۶ نچى لوئى ۱۷۷۰ نچى يىل ۲۱ نچى آپرىلده

آچه وعده قیلمق عبشر ، احتمال آنک باشی اولمق اوزره برر عقللی باشنی کیسوب تلف قیلورلر» دیمش .

۱۰۲

بر وعظ سویلاوچی : «آدملر تاك آنندی دیه بیلسونلرده سحر آشامقندن محروم فالسونلر، دیه شیطانلر قافی تاوینک آر یاغینه جیولشوب زور اوتلر یاندرالر، شونک شعلسی حتی بزرگه کورلدر، کتابلر شونی- شیطان تاکی - دیب آیتلر» دیه سویلادیکنده عوامدن بری : «آیتهم برلی اوطون حق پک کو- تارلوب کیتندی!» دیمشدر .

۱۰۳

یکرمی ایکی یاشنده بر یکیت اونونچی دفعه اولرق محکمه حضورینه عیبلی اولوب کلایکنده حاکم : «ای اوغل! سنی بو اشلرگه کتورمش نرسه بوزوق ایبه شلرگه فاتشمقدر، بوندن صاقلانرغه تیوشلی ایدی!» دیدیکنده یکیت ده: «افندم تمام بیش سنه در قاضیلر، پالیتسه مأمورلری، تفتیشچی ومدعی عهومیملر ایله آرالاشوب یور مکده یم!» دیه جواب ویرمشدر .

۱۰۴

توسلری بر برینه افراط درجه ده اوخشامش ایکی طوغه دن بری وفات اولدیغنه قالغانینه اوچرامش بر کیمسه : «سزنگ فانغیکز وفات اولدی؟» دیمش . بوده آکا : «بن وفات ایتدم!» دیه جواب ویرمشدر .

۱۰۵

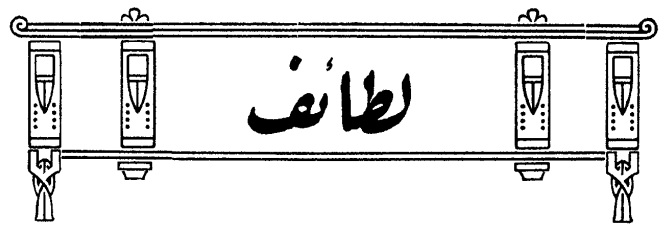
پادشاهلرنک بری یاننده ندیمک قیلوچی بر آدم، اوزینک خاطر دفترینه اهمق قیلوچیلرنک اسملرینی و عمللرینی یازمقنى عادت قیلمشیدی . پادشاه لطیفه ایتک اولوب مذکور ندیمدن : «اهمقلر دفترکده بنم ده اسم وارمی؟» دیه صوردیغنه ندیم، هیچ قاوشامی دفترینی آقناروب : «افندم سزنگ نام عالیگزده قید ایدلمش» دیمش .

پادشاه بوکا تعجب ایدوب : «بن نه کبی اهمق قیلشم؟» دیدیکنده ندیم ده : «فلان باش صغر کتورمک ایچون فلان آدم گه فلان قدر آلتن

ایدی، اوشبو سوزینک طوغری چیقدی صوگ یکرمی بیگ قدر مرید بیغمش اولور ایدی . زیرا شرفده بوکبی نرسه لر کرامت که معمولدر) .

زور اعانتلر - فالت آفیتسرلرندن لاپوتنیکوف اسملی بر کیمسه مکتبلر، کراسنی کریست جمعیتنه و باشقه اورنلرغه آلتیوز بیگ صوم صدقه فالدروب وفات ایتمشدر . اوشنداق ماغیلوف غوبیرناسنده بارانوفسکی اسمنده بر بایار اوزینک بر میلیون صوملق ملکربینی یتیم و فقیر اول خلقلری ایچون مخصوص زراعت و صناعت مکتبلری تاسیس قیلور ایچون زیهستواغه بولاک قیلدی .

استرخان غوبیرناسنده جان حسابی - رسمی حسابغه کوره اوشبو ۱۹۱۰ نچی یل یانوارنده استرخان غوبیرناسنده اولان خلق حسابی ۱,۲۸۱,۶۷۶ (بر میلیون ایکیوز سکسان بر مک آلتیوز یتیمش آلتی) . فرغیز اورداسی، فالمق صحراسی، قزچی عسکرلر اوشبو حساب ایچنده در . بونک ۱۷۶,۵۸۹ عددی شهرلرده و ۱۰۵,۰۸۷ عددی اویازلرده در . ۶۵۷,۵۷۸ عددی ابر و ۶۲۴,۰۹۸ عددی خاتوندلر . «ایدل» .

۱۰۱

شیخ شامل خدمتنده اولانلردن بری : «بزگه صوغش ایچون کیلوچی فلان گنیرال، اوز قول آستنده اولان عسکرلرگه : - آرا کزدن کیمگز اولسه ده اولسون، شیخ شامل باشینی کیسوب کتوروچی گه فلان قدر آچه و بررم - دیه وعده ایتمش شوکا مقابل بزده شول گنیرال باشینی کیسوب کتوروچی گه مکافات وعده ایتسه ک ضرر اولماز ایدی» دیمش . شیخ شامل بونی ایشتمدیکنده هیچ بر فکرلب طورمای : «اول گنیرال باشینک قیمتی یوق، آنک ایچون

اگر دین کشیملر باغندن چغارلغان بولسه البته بولور.
(۷) انسان اوچون کوکل باغندن آرتق فائدهلی
بايلىق يوقدر.

(۸) افکار عهومی نك نوغریلق و بورشلق ایله
یوموشی یوقدر؛ اول هر وقت کوچ طرفنده در. کوچ
قایدە - افکار عهومی شونده.

(۹) غربتده اولان ضرر ایله فائده - کشیمنك
شخصینه قارابدیر.

(۱۰) آدم بالاسنده هیچ بر خلق یوقدر. خلقی
فائده سنده در. فائده سن توشنسه خلقن توزك
کورسه تور.

(۱۱) حیات اجتماعیهلری طبیعی روشده بولغان
شرقلیلر اوچون، خصوصاً تورکلر اوچون، نیاتر
فلان نك لزومی یوقدر. اولانك هر مجلسلری نیاتر
در. حیات اجتماعیهلری صنعی اولان غربلی لرگه
تقلید ایتوچیلرگه چاره یوقدر.

(۱۲) تورك بالالری یارانلشده اوفوغه مجبور
لردر. اهل اسلامك اوقولری دین ایله متلازمدیر.
(بوتهن ملت اوزی بلسون!)

(۱۳) محسوساتسکه قایسی نك تعلقی كوب بولسه
شونسی کوچلی بولمق طبیعیدیر. بزناك صناومزچه -
محسوساتنك تعلقی کوزگه کوبرهك تبه در. فرآنده
«هل یستوی الاعمی والبصیر» سوآلی متعدد اورن
لرده کیلمشدر. مونده استعارهگه آلتو البته کوز
نعمتی نك آرتقاغینه دلیلدر.

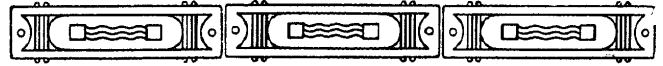
(۱۴) اولچهو ایله چامادن فائدهلی نرسه یوق
در. اوتده، صوده اوز اورنلرنده فائدهلی درلر.

(۱۵) فراك عادتندن مشرق خلقی فائده کور-
مه ییدی؛ بلکه اوز عادتن ناشلاغانی ایچون كوب
زیان کورسه كرك.

(۱۶) ادب و تربیه نك نهایتسی الله دندر، لیکن
مریبی ده كرك.

(۱۷) کشیملر بورن کورمه دکلری بر نرسه گه
مناسب قیلوب برآت قویدفلرین فاراغانه - لغتلرن
اوزلری اصطلاح قیلمش اولورلر، قازاقلر روسلرنك

ویروب یبارمشسز، ایشته بوشی احمققدر» دیه
جواب ویرمش. پادشاه: «اول کیمسه یا صغرنی ویا
آچه سینی کتورر، بن آنك ایچون نه جهندن احمق
اولورم؟» دیدیکنده ندیمده غایت صالحون فان
ایله: «ضرر یوق، اول وقت دفتردن اسمکنی
بوزارم» دیمش.

چيكل جوايلر.

«شورا» نك ۱۳ نچی سانك، مشهور ژورنال
لردن کوچروب ۲۵ سوآل قویلغان ایدی. جواب
یازوچیلر اوندلمه سده، شونداي یازولرنی قزق
کوردیکمدن یازوب یبهردم:

(۱) مملکتنی ترقی قیلدرر ایچون علم ایله
هنردن هیچ بری كرك توکل، کشی كركدر.

(۲) بتون دنیا کشیملرنك لسانی برلشسه اوصال
لق کیمورمی؟ آرتورمی؟ دیه سوراوغه اورن جوقدر؛

چونکه اوصاللق تل تورلی بولودن چغوب توردیغی
یوقدر؛ کوکل تورلی بولودن چققانی کورنوب تورمق در.

(۳) بالالرنی (جانلرن) گوزل تربیه قیلور
اوچون آتانك لزومی یوقدر. یالغز آنا كركدر.

ایکھوی بولدی ایسه بالالرتربیه سز بولمق درکاردر.
مونی تورلی تجربهلر اثبات ایتددر.

(۴) ایرلرگه ویرلمش حقللرنك هر برینی ده
قانتلرغه بیرمك مناسبی؟ دیه سوراو: کشیملرنك

طبیعتکە قارشی کیلولرندن چققان بر آزغنلقدر. بو
مسئله نی طبیعت اوزی، بز یاراناماسدن بورن،

بیکتوب قویمشدر.
(۵) عبادتکە مداومت قیلمق طبیعتنی اوزگار-

تمه یدر. هر نرسه اخلاص دن. اخلاص توزلسه - آز
عبادت ایله ده طبیعت اوزگرله در.

(۶) افراط درجه ده فن ایله شغللنمك دینسزك
که نه اوچون سبب بولسون؟ فن ده، دین ده خداینقی.

غه نیوشدر. لکن مونڭ ایله هیئت اجتماعیه توزک اولاجغی هیچ کم طرفندن تأمین ایتماس. بو جوابلر نڭ هر بری تابقرنده کوچلی دلیلارم باردر. اورن اوزایماسون اوچون یازمادم. تورک اوغلو.

«شورا»: - مذکور سؤالرنڭ هر بری حقنک آیرم آیرم اولهرق، عصرنڭ عالملری اوزون مقالهلر یازوب آیلر ایله بحثلر قیلشمسه لرده یرنکدر. زیر ا بونلر ادبی و اجتماعی بحثلردن اولدقلری ایچون غایت اهمیتیلردر.

تشکر.

عید فطرنی تبریک قیلوب اسمهزگه تیلبغراملر، مکتوبلر، زیارت کاغدلری یبارمش دوستلرمزغه تشکر ایتمکده مز. هر برینه خصوصی صورتده جواب فاینارمقدن معذور اولدیغمز ایچون بزلرنی عفو بیورسونلر. رضاء الدین بن فخرالدین.

تصحیح.

اوتسکان ۱۸نچی عددده «مات یولینه» سوز باشی و «رضاء شامیرادوف» امضاسی ایله باصلهش شعرلر عبدالمجید افندی غفورری شعرلری ایلهش. بونی ایسه مذکور عدد باصلوب تمام اولدیغندن سوڭ بیلدک مکتوبلرگه و امضالرغه اعتماد ایتمک ادبیات دنیاسنده عادت اولدیغی ایچون بو خصوصه بزلری معذور بیورسونلر «شورا» اداره سی.

محرری: رضاء الدین بن فخرالدین.

ناشرلری: محمدشاکر و محمدزاکر رامیفیلر.

فوراشقاسین کورگه نده - نای تویاق - دیه آت قویمشلر، شوڭه اوخشاب توردیغی اوچون موندای مثاللر بک کوبدر. علم اللسان بله در.

(۱۸) مدنیت نڭ ملزوم قسمینه بورنغی خلقلر سبب اولدیغی ناریغدن معلومدر.

(۱۹) عزلت ایله اختلاط فائده و ضرری - انساننڭ شخصینه نسبت ایله در.

(۲۰) تورک بالاسی دیمش: «اوترک - بر، چن - دورت». بینه ده: «یالغانچینڭ اوی بی یانمش هیچ کم ایناناماش» شو مقاللردن یالغاننڭ نه قدر فائده سی بارلغی بلنه در.

(۲۱) امتلرنڭ ترقی لری اوچون «چن کشی» اولمقلری لازمدر. آزلق، کوبلک ایسه ب ایمهس

(۲۲) خدای نیچک یاراتمش ایسه شونچه اقتدار باردر. حیوانلرنڭ حاللرن تتبع فلغان کشی بومسئل ده اصلا مشکلاک چیکمهس

(۲۳) مملکت نڭ ترفیسی اوچون مال ایله علم دن آرتق - کشی کرکدر. فقط، تورک بالاسی دیمش: «غیرت - آتده (آتلیده)، عقل - آشده (توقته)، سوز - ماللیده».

(۲۴) تورک بالاسی دیمش: «خدایدن قورقما - غاننڭ - قورقما دیگه نی اوترک». موندن آکلاشلا درکه: خلق جهنمدن قورقمایدی. ئلله نیچک بولور؛ بارا کورورمز دیهرک تورلی بوزقلقلرنی فیلالر. خدایدن قورقو روحن فونل و کرک.

(۲۵) هیئت اجتماعیه ایچون حقوق علمی فائده لی ایدیکنده شبهه یوقدر. اما طب علمی کشینڭ کندی شخصی اوچون هر کمگه ضروردر. زمان اولور - هر کم اوزینه اوزی بر طیب خاذق بولور و بولور

«شورا» اورنبورغده اون بیش کونده بر چققان ادبی، فنی و سیاسی مجموعه در.

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЯ: НА 2-й СТР. ОБЛОЖКИ
30 КОП., НА 3 и 4 СТР. - 20 К. ЗА СГРОКУ ПЕТИТА.
АДРЕСЪ: г. Оренбургъ, Редакция журн. „ШУРО“.

آبونه بدلی: سنه لک ۵، آلتی آیلق ۲ روبله ۶۰ کاپک.
«وقت» برلن برگه آلوجیلرغه:
سنه لک ۹، آلتی آیلق ۴ روبله ۶۰ کاپک در.

« شرقى كىتابخانىسى » نىدە مىسىر - ئاستانبول - ھىند -
 بىر وت مۇتبوعاتى كىلىتلى صور تىدە موجود در .
 مەكتەپ ومدرسەلەر اىچون ھەر فەندىن ، ھەر تورلى درس
 كىتابلىرى ، كۆپلەپ آلغۇچىلارغە غايت آرزان بىھالە كوندەرلىكە در .
 مفصل « اسامى الكىتاب » بوش بىبارلور .
 زادانكە سز نالورژ اىلە بىبارلىماس . بىر سىپارش (زاكاز)
 نىڭ دور تىدن بىرى قىدر زادانكە بىبارىلورگە تىوشلى .
 پوچتە مىصارفى آلۇچىدىن .

شەرقى كىتابخانىسى
 ضىاجى : احمدا شىخاۋى
 اورنىق شىخاۋى
 نە ئاسىسى ۱۹۰۶

Адресъ: Орскъ, Оренбург. губ.
 Ахмеду Исхакову.

محترم اماملرمز دقتنه!

ياشلىر قويلور اىچون
 مېترقە دقتىرىدىن سۆيىدىنە بىرورگە فورماسى
 دوخاۋى صابرانىە طرفىدىن ياصالوب تصدىق
 ايدىلگان مېترىچىسكى اسىرافكە ھەم سىمىنى وپىسكە
 بلانقەلرى باصلوب چىقىدى .
 بىھالىرى : يوز دانەسى ۵۰ . پوچتە مىصارفى اىلە ۸۵ .
 نالورژ اىلە ۱ سوم .
 آدرس : « ВАКТЪ » , Редакция газ. Оренбургъ.

« وقت » مطبوعه سندھ

ھەر تورلى كىتابلەر ، خط و اسچوط بلانقەلرى ،
 كانۇيرتەر ، طوى و ضىافت اىچون زاپىسكەلەر ،
 تېرىك ھەم وىزىت كارتوچكەلرى نفىس
 و گوزل روشدە اشلىنە در . چىتىدن صوراً -
 توچىلارغە تىز مەتدە اسلە نوب بىبارلە در .
 آدرس :

Оренбургъ, Редакция газ. „ВАКТЪ“

« كرىموف ، حسينوف و شركاسى » نىڭ كىتاب مەغازىنلرىنە

اوشبو اووقو يلىنە مىسىر و ئاستانبولدىن اوشبو كىتابلەر كىلىدى :

تارىخ كىتابلىرى :

تارىخ تىمدىن الاسلامى	۵ جزء ، مصور	۸ سوم
تارىخ مشامىر الاسلام	۳ جزء	۴ » ۵۰ تىمىن
تارىخ اشهر مشامىر الشرق	۲ جزء	۴ » —
تارىخ ابوالفدا	۴ » —	۳ » ۵۰
تارىخ البابىه	۲ » —	۲ » —
تارىخ الاندلس	۲ » —	۵۰ » —
فتوحات الاسلامىه	۲ جزء	۲ » ۵۰
فتوحات نشام	۲ »	۲ » —
تارىخ الازھر	—	۵۰ » —

وعظ كىتابلىرى :

الروض الفائق فى الموعظ	۱ » ۵۰ تىمىن
نزهة الناظرىن	۲ » —
نزهة المعالسى	۳ جزء
تنبيه الغافلین	۸۰ » —
خزينة الاسرار	۸۰ » —
درة الناصحین	۸۰ » —
مكارم الاخلاق	۸۰ » —
كىتاب الميزان للشعرانى	۵۰ » —

كىتاب صور اوچى و آلۇچىلورنىڭ اوشبو شرطلارغە اىتمىكلرن اوتتەمز :

- (۱) يوشلى آقچەنى الك بىھرو لازم .
- (۲) آقچە ارىنىنە پوچتە مارقە سى دە يارى . لىكن مارقەلرنى بىر بىر نە باشما سلىق ايتوب كاغدا اىلە آرالا شىر و ب صالورغە كىرك .
- (۳) سانلغان كىتابلەر كىرى آلنىسى .
- (۴) صورالغان كىتابلارنىڭ سوماسىنە قارات اسكىدكە باصالا ؛ كۆپلەپ آغاندە .

- (۱) كىتاب صور اوچى افندىلر بىرە مقدار زادانكە بىبار سولور . زادانكە سز زاكارلر جواسىز قالورلر .
- (۲) آدرىسلر مەكەن قىدر آچق يازلسون .
- (۳) كىتاب صورالغان بىرگە ياقىن بولغان پوچتا و اى استانسىيە ، اكر تىمىر يول اىلە آلدارسە ، بىھرلىگان كىتابلارنى باروب آلتورغان تىمىر يول استانسىيەسى روسچە ھەر فلر اىلە آچق ايتوب يازلسون .
- (۴) بىر سومدىن كىم كىتابلار نالورژ ايتوب بىھرلىماس . اول وقتە

Оренбургъ, Уфа, Т-ву Каримовъ, Хусаиновъ и К-о.

«وقت» اداره خانہ سينگ اوز مطبعہ سندہ نفيس روشدہ اعلا کاغذگہ باصلوب چققان تو باندہ گی اثرلر اداره ده هم مشهور کتابچيلردہ صائمقده در. اداره دن يوزلب آلوجيلرغہ مخصوص اسکید کہ قيلنور. آدرس: „ВАКТЪ“ редакція газ. Оренбургъ.

«دورت کون»

روسلرنگ مشهور اديبلرندن ؤ. غارشين اثرى بولوب، ر. رقيب طرفندن ترجمہ قيلنمشدر. بو رسالہ ده حياربہده يارالانمش بر صالدا تانگ اوزى ؤوردىكى نورگ صالدا تى يانندہ دورت کون عنابلانوب باطديغى و شو ائنادگى احوال روحيسى - حسياتى تصوير قيلنمشدر. بهاسى ۸۰، پوچطہ ايلہ ۱۰ تين در.

«قوز غونلر او ياسندہ»

شاخستہ ده غى مسلمان اشچيلر طور مشينہ دائر شريف افندى کمال قلعى ايلہ يازلمش عبرتلى بر حکايہ در. بهاسى ۱۲ تين، پوچطہ ايلہ ۱۴ تين.

«کتب سته و مؤلفلرى»

حديث و سنت عالملى قاشندہ «کتب سته» دہ مشهور اولان حديث کتابلىرى و آنلرنگ مؤلفلرى حقدہ يازلمش بر رسالہ در. ۱۳۶ بيتدن عبارت اولان بو رسالہ ننگ حقى ۴۵ تين.

«باصلماغان شعرلر»

اوتوز قدر ذاتلرننگ شعرلرندن نمونہ لر جيولوب باصلمش شعر مجموعہ سيدر. حقى ۲۰ تين، پوچطہ ايلہ ۲۴ تين.

«رحمت الهية»

بو اثر، محترم موسى افندى طرفندن فوزغاتلمش «رحمت الهية» مسئلہ سى حقدہ مجتہد و محدث ابن القيم الجوزيه حضرتلرننگ «حادي الارواح» نام بيوك اثرنگ اولان بر فصلينگ ترجمہ سندن عبارتدر. ايکنجى مرتبہ باصلدى. مرتبى رضا الدين بن فخرالدين. حقى ۱۰ تين، پوچطہ ايلہ ۱۲ تين.

«ترويسكى علماسى و اصول جديدہ»

اصول جديدہ ايلہ بالار اوقومتق شرعا و عقلا درست ايدىكى حقدہ، شيخ زين الله نقشبندى حضرتلرى هم برابر اولنديغى حالده ترويسكى علماسينگ اعلام نامہ و عموى نصيحتلرندن عبارت بر اثردر. ايکنجى مرتبہ باصلدى. حقى ۵۰.

«محمد عليه السلام»

معتبر اصللردن آنوب يازلمش بو اثر مکتب بالالرينہ درس اينوب اوقونورغہ هم مطابعہ ايچون بيك موافقدر. مرتبى رضا الدين بن فخرالدين. حقى ۲۰ تين، پوچطہ ايلہ ۲۴ تين.

«اويغہ كيلگان فكرلرم»

محررى عمر القراشى.

غزته و ژورنالرده اوتكون قلعى ايلہ مشهور عمر افندى ننگ ۹۹ صحيفه لى، احسان بخشيلق، ملتنى اصلاح، بلنداك سويوكى اون فصل اوزره ملتىنى ايلگ يوده تكان مسئله اردن بحث ايتمش بو اثر «وقت» اداره سى طرفندن باصلوب چقدى. حقى ۱۲۰ پوچطہ ايلہ ۱۶۰.

«تاريخ اسلام»

ابتدائى و رشدى مکتبلرده اوقومتق ايچون استانبولده مکتب سلطانى مآذونلرندن عثمان افندى جليللر طرفندن آچيق تركى تلمده يازلمش بو اثر، ايکنجى مرتبہ باصلوب چقدى. حقى ۱۸ تين، پوچطہ ايلہ ۲۲ تين.

«جغرافياى عمرانى»

غيمنازیه و ريالىنى مکتبلرده اوقوتولا طورغان درس کتابلرندن آنوب ترتيب ايدلمش بو اثر ننگ تلى آچيق، افاده سى ينگل، مکتبلرده درس قيلوب اوقونورغہ مناسبدر. مرتبلى فاتح كريموف ايلہ نورالدين آغہ يفسدر. حقى ۳۰ تين، پوچطہ ايلہ ۳۶ تين.

«بالالار اچون واق حكايلر»

باشقا تللردن کوچرلوب ترتيب ايتلگان بر اثردر. مرتبى دردمند. حقى ۱۲ تين، پوچطہ ايلہ ۱۶ تين.

«تل ياريشى»

يتمش دن زياده اهل قلم طرفندن حكايه هم مقاله روشدہ يازلغان بو اثرده اونطولغان يا که يوغالغان چن تاتار سوزلرننگ بيك كوسى جيولغان در. اوشبو ۱۹۵ صحيفه لك اثر، گوزل کاغذده گوزل روشدہ باصيلوب هر بر کتابچيلرده ۷۵ تين گه صائمقده در. پوچطہ ايلہ ۸۵ تين.